

GAHCHO KUÉ PROJECT
NDÈ XÌDÌCH'À NÀOWO WEGONDI

YATI DEZHÌLÈA K'È ÀTL'È

NĪHTL'È AYĪ WĒYĪ WĒLA

WEK'ATAA

NĪHTL'È

AKWELÒ.....	1
WEGHÀ EGHÀLADA WEGONDI	1
NĪHTL'È DEZHILÈA K'È ÀTL'È	4
NDÈ EYITS'Q GOXÈ EDÀGÒT'EH-SQÒMBA HOHLÈ NÀOWO WEGONDI	5
TI, TÌA EYITS'Q LIWE	6
Tì Yagòla	6
Ndè Goka Tì Edànahtso	6
Lìwe	7
EKWÒ EYITS'Q TICH'AÀDÌÌ LADÌ.....	7
EDÀANÌ DQNE GIXÈ GÒ?Q	7
Dqne Edàatìq	8
La eyits'q Sqòmba Hohlè	8
NĪhtl'èkò Ts'qhk'e eyits'q Asì Hoghàgetq	8
Hotì Ets'enda.....	9
Dqne Nàowo.....	10
LA EDÀANÌ WEGAHT'Ì	11
HAZHQ T'À	11
SQÒMBAK'È EGHÀLAEDÈ GITS'ÀHODI.....	11
EDÀANÌ LAMÒQKWE HAGELE	15
Akweìq: Lamòqkwe NĪt'ì Weghat'ì Agehzi	15
Nàke T'à: Lamòqkwe NĪt'ì Hazhe.....	15
Tai T'à: Lamòqkwe NĪt'ì Nàgehde.....	16
Dì T'à: Sqòmباكwe eyits'q Lamòqkwe Lak'a Nègele.....	16
Sìlì T'à: Lamòqkwe Lak'a Nìzhe, Ahsì Ts'ò Agehzi eyits'q Gìghò nàedì	16
EDÀÌWHA TS'Ò EGHÀLAGÌDE HA	17
EDÀANÌ ASÌCH'ÌÌ LÀITL'Ì WEGHÀLAGEDA.....	20
Asìch'ìÌ L'àat'ò	20
Ndè Wet'arà-le	20
Kwech'ìÌ	21
Kwe Wek'enàetse Ts'q Tì Ch'ìÌ.....	21
Lamòqkwe NĪt'ì Seèzi.....	21
Kwe Wek'enàetse Ts'q Tì Ch'ìÌ	21
Wet'à Eghàlagìde Goh't'q eyits'q Nàedihì	21

Asìch'ù Łààt'ò	22
DQNE EGHÀLAEDÈ	22
La	22
Njht'è Segihwq	23
Edàat'eh Dqne Eghàlagide eyits'q Edàani K'egezhe	24
Eghàlagide K'è Gits'adi eyits'q Asì Edàat'q Gigha Whela	24
Eghàlagidedq	24
La Gìqzhe eyits'q Asì Gits'q Hoh'è	25
TI WEXÒEDI	25
Emòqch'qò Hoh'è eyits'q Tì Hæzq	26
Eghàlagide Njìh Edàani Tì Wexòegihdi Ha	26
Tì Wexòedi Tì	26
Ndè Weyìgq?aa Ts'q Edàani Ndèti Wexòedi Ha	26
Lamòqkwe Wek'enàetsekò Ts'q Tì Et'ì	26
Eghàgide K'è Ts'q Tì Hæt'fì Wexòedi	27
Wedàetj Gha eyits'q Ndè Nàeshe Gha Tì Hæt'fì Wexòedi	27
WEDÀETJ GHA EYITS'Q NDÈ NÀESHE GHA	27
La Gonqđđ Whezq	27
Edàani Wedàetj eyits'q Ndè Nàeshe Weghàlageda Ha	28
EDÀANÌ NDÈ WEXÌIDI HA	30
EKWÒ	30
Edàani Ekwò Wet'azà	30
Ekwò Edàani Asì Wet'à Wexòera	30
Ekwò eyits'q Gahcho Kué La	31
KENNADY TÌ YÌ TI EDÀNAHTSO EYITS'Q ŁIWE	33
Wegondi	33
Kennady Tì Yì Edàani Tì Wexòedi Ha	33
Kennady Tì Yì Edàani Tì Wexòedi Ha	34
Kennady Tì Edàani Teè Tich'aadì Nàdè Wexìdi Ha	35
Kennady Tì Yì Łiwe eyits'q Łiwe Adj Nàdè	36
Kò Hoh'è eyits'q La Wek'e Eghàlagide	36
La Wedàetj	36
KENNADY TÌ WE?QTS'Q EDÀANÌ TI EYITS'Q ŁIWE WEXÌIDI HA	37
Tì Net'q K'et'ò	38
Tì Net'q-le K'et'ò	38
Tì Idoo Ts'q K'et'ò Tì Wexìdi	39
Tì Jzhì K'et'ò Edàani Teè Asì Nàdè Jda Whagots'q Wexìdi ha Nìi	39
Jda Whagots'q Edàani Teè Asì Yàeshe Wexìdi Ha	40
EDÀANÌ NÀTS'EDÈ-SQÒMBA HOHLÈ T'À GOXÌIDI	41

IDA WHAGOTS'Ò EDÀANÌ NÀTS'EDÈ DÒNE NÀOWO EYITS'Ò SQÒMBA	
HOHLÈ GOXÌIDI	41
La eyits'ò Sqòmbe Edets'etsì	41
Dòne Edàatìq Eghàlagide	42
Asì Defi Àt'ì.....	43
Kòta Dòne Edegha Eghàlagide	43
Government Sqòmbe Degetsì	43
ÌÈOT'Ì EYITS'Ò KÒTA HAZHÒ ÈLEXÈ NÀGEDÈ	
EDÀANÌ DÒNE KÒTA NÀDÈ EYITS'Ò KÒTA YAGÒLA ÌADÌ.....	44
WEXÒEDI EYITS'Ò EDÀANÌ WEGHÒTS'ÈDA.....	46

WEGONDI HAZHÒ DEK'EHTL'È

Wegaht'ì 1	Gahcho Kué Laà k'è.....	2
Wegaht'ì 2	Kennady Tì Tì-dè Gots'ò nìlì	3
Wegaht'ì 3	Sombak'è edaani hòzò	12
Wegaht'ì 4	Eghàlagide k'è.....	13
Nìhtl'èchì 5	Ndè Weyìgòza Dìì Hanì Weghàlada	15
Figure 6	Bathurst, Ahìak eyits'ò Beverly Xo Tat'è Ekwò Edàtìq Naeza.....	32

AMÌ NÌHTL'ÈCHÌ YIHCHÌ

Nìhtl'èchì 1	Kennady Tì Lamòqkwe Nìt	5
Nìhtl'èchì 2	Kennady Tì Hohlè Kwe Hanì Wegaht'ì.....	18
Nìhtl'èchì 3	Adì Emòqch'òq eyits'ò Adì Kò Yàgìtsì eyits'ò Adì Tì Hagezò.....	18
Nìhtl'èchì 4	La Edajcho Wek'e Eghàlagide Ha Wegaht'ì.....	19
Nìhtl'èchì 5	La Weghò Nàxòt'e Dè Ndè Weyìgòza Weyì Nàgeht'ì Ha eyits'ò Tì Weyì Nàgeht'ì Ha Eyìxè Edàani Wedàezhe Ha Wegaht'ì.....	19
Nìhtl'èchì 6	Kennady Tì Weyì Nàgeht'ì Weghat'ì.....	20

AKWELÒ

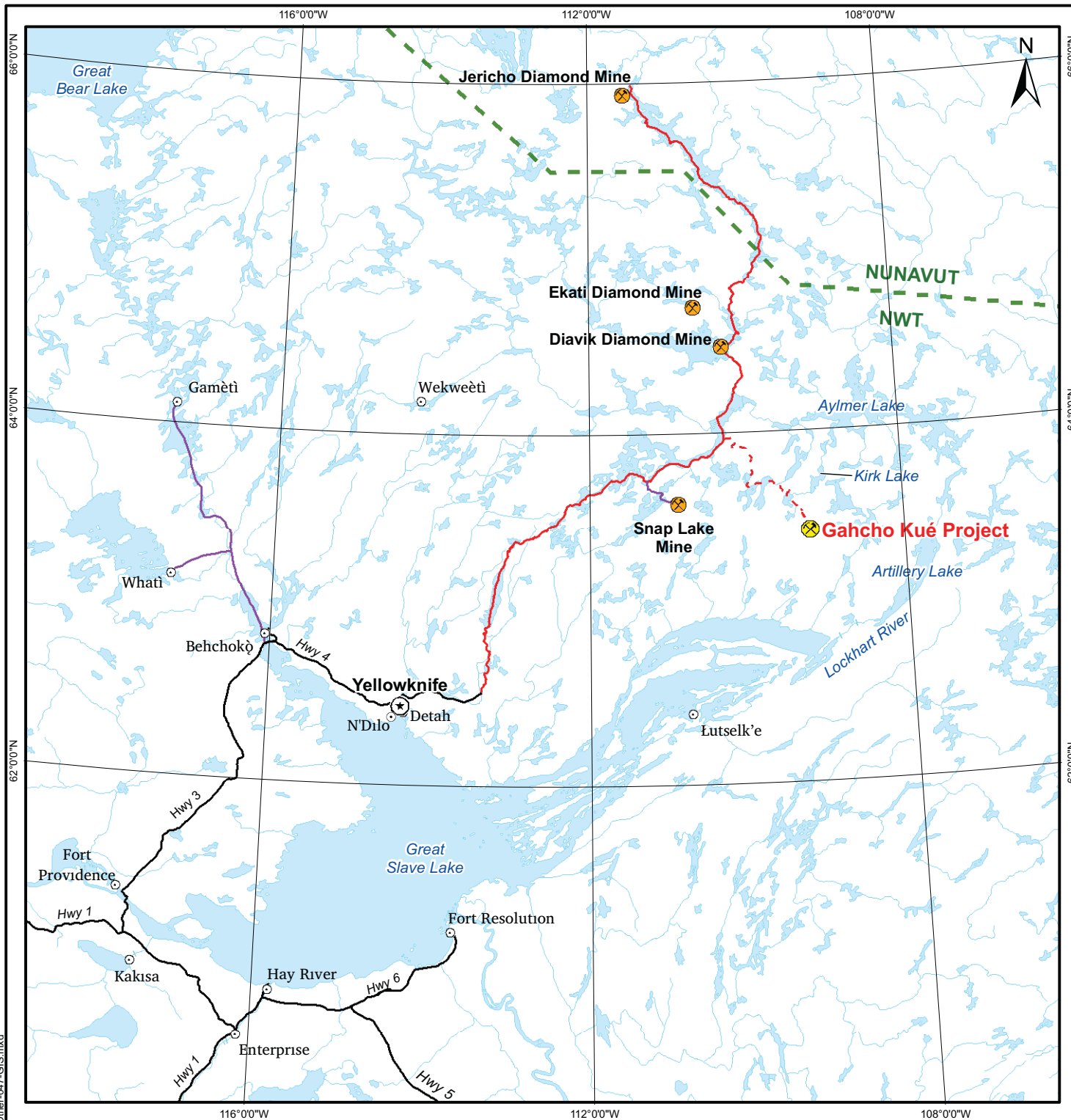
De Beers Canada Inc. (De Beers) Gahcho Kué la gehtsì ha gìwò, 280 km Sòombak'e, Edzanèk'e ts'ò gozò eyits'ò 140 km Łits'ohk'è ts'ò gozò. De Beers Canada k'ezhì gha dè, sòombak'è tai gits'ò ade ha. Edzanèk'e Snap Lake eyits'ò Victor La Ontario gozò. Edzanèk'e sòombak'è nàke gohì, Diavik Diamond Mine eyits'ò Ek'atì Diamond Mine (Wegaht'ì 1).

Dì la Kennady Tì gozò, Lockhart River ts'ò ndèhnìlì tì nechà-lea ts'ò haìlì. Kennady Tì chik'ènjhts'ì ts'ò haìlì, tia nechà-lèa ts'ò, Kirk Tì ts'ò eyits'ò Aylmer Tì ts'ò haìlì. Aylmer Tì Lockhart Ndèhnìlì tanì ts'ò haìlì. Lockhart Ndehnìlì Tìndeè chik'è k'àmbatsòò ts'òhk'è ts'ò haìlì. (Wegaht'ì 2)

Dì la ajoneh nàke xo ts'ò hohlè ha, Kennady Tì hagezò sù wexè nàetà, eyit'axòò tì got'f'à ts'ò sòombakwe nìt'ì hagele ha dōne gik'e eghàlagìde ha. 11 xo ts'ò ndè weynìgòza tai ts'ò sòombakwe hagele ha. Sòombakwe hazhò hagìla dè, la weghò nàxòt'è ha. Kò hazhò nàezhe ha eyits'ò ìda nàgewa ha hanì-le dè kwe whet'ì yì nàgele ha, eyits'ò Kennady Tì achì tì weynì nàgeht'ì ha. Kennady Tì wedaàtò t'f'axòò ek'èdì honòdàots'ò ek'ètai xo t'f'axòò tì edaàtò weynì wet'ì ìlè sù ts'ò anade ha.

WEGHÀ EGHÀLADA WEGONDI

Dì la hohlè ha, Edzanèk'e ts'ò eyits'ò ìda Federal government ts'ò ndè k'e eghàlats'èda nìht'è De Beers geèke zò t'f' gìozhe ha. De Beers ndè k'e eghàlagìde gha nìht'è gìozhe kwe, government dì hanì wegondi geèke, ahsì ndè tsìwì ha hōnì gedì t'f' De Beers weghò nìht'è gehtsì zò t'f' ha. Ndè xìdich'aà weghò gondì nìht'è hohlè weynì hazhò gondì dek'ètt'è.

Ndè Njìtè k'è

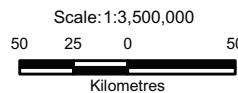
- Gahcho Kué Project
- Sombak'è Gòzò
- Edanè gha Kòta-dè
- Ịàà dọ Ịọ nàdè
- Tjìh-dè
- Xo Tjìh Goj
- Tjìbitt-Contwoyto Xo Tjìh
- Xo Tjìh K'è
- Tjì Njìj
- tì whehtò
- Edzanè/Mjòlaenè t'jì njìt Ị

NOTES
Base data source: The Atlas of Canada

GAHCHO KUÉ PROJECT

Gahcho Kué Laà k'è

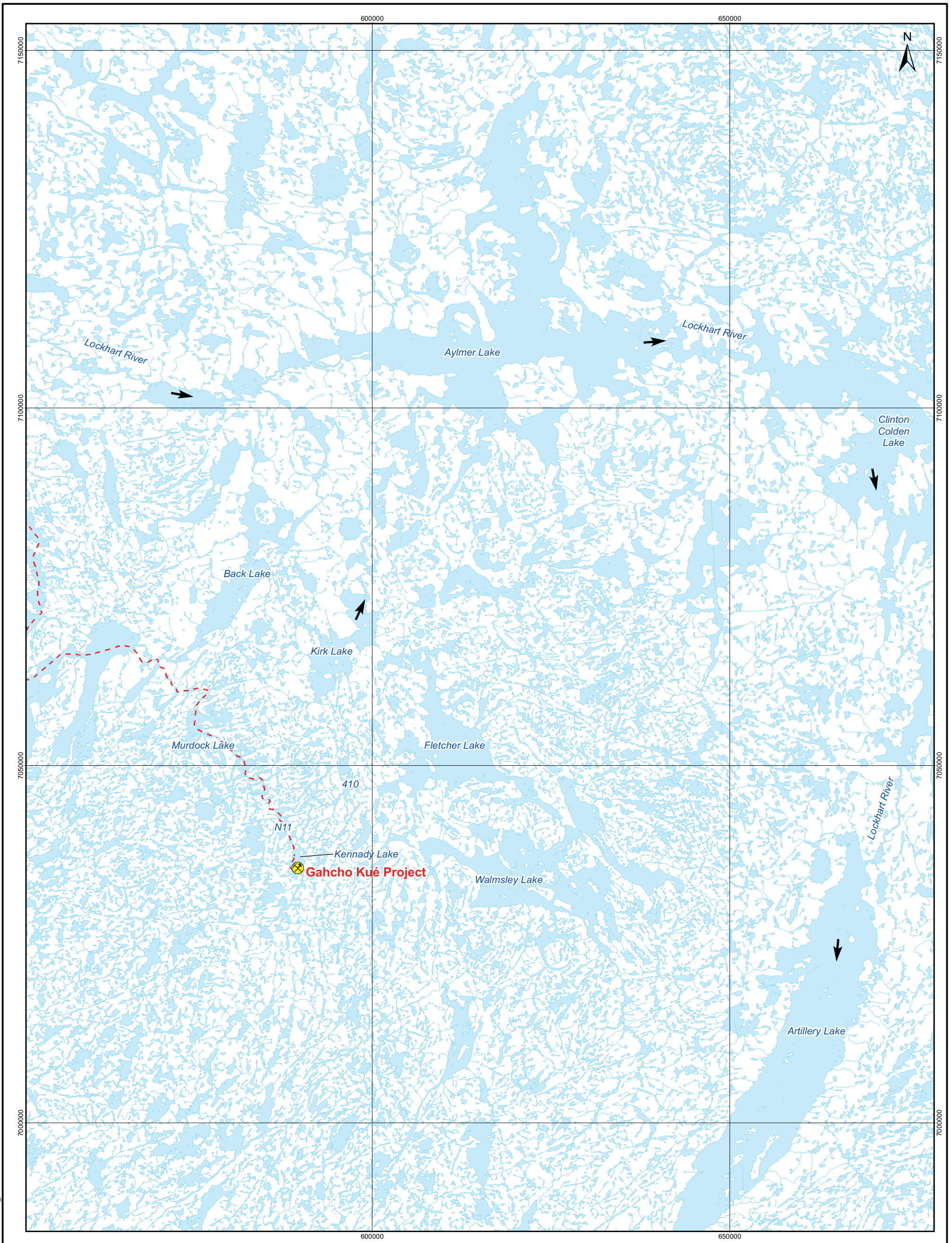
PROJECTION: Canadian Lambert Conf. Conic   DATUM: NAD83

FILE No: P-Other-047-GIS   DATE: December 14, 2010

JOB NO: 09-1365-1004   REVISION NO: 1
OFFICE: GOLD-CAL   DRAWN: CW   CHECK: AL

Wegaht'j 1

Ndè Nıhtè k'è

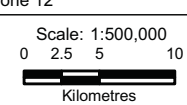
- Gahcho Kué Project
- Xo Tıh K'è
- Tı Nıııı
- tı whehtq
- tı k'et'ò k'e

NOTES
Base data source: National Topographic Base Data (NTDB) 1:250,000

GAHCHO KUÉ PROJECT

Kennady Tı Tı-dè Gots'ò nıı

PROJECTION: UTM Zone 12   DATUM: NAD83

FILE No: P-Other-046-GIS   DATE: December 14, 2010

JOB NO: 09-1365-1004   REVISION NO: 1

OFFICE: GOLD-CAL   DRAWN: CW   CHECK: AL

Wegaht'ı 2

The Mackenzie Valley Impact Review Board edàatłq eht'a kòta dōne xè łegèadi, Sòqombak'è, T'èzehdaà, Łitsohk'è, Įdàkò eyits'q Behchokò, dıı la weghq dōne edàgıwq hōni gedı t'à dōne tah k'egèadè, eyits'q ndè tsiwı ha dè, ayıı t'a danahk'e gıghq nàniide weghq dōne dagehke. Dıı wegondi hazhō nàgehtsı t'axqò, ndè xıidich'aà weghq gōndı nàgehtsı weyıı dek'èt'è agele ha.

Dıı ndè xıidich'aà weghq gōndı nàgehtsı nıht'è Gahcho Kué la ghàgeda ha gehkw'e sıı dıı nıht'è hazhō weghàgeda ha. Dıı dōne dehkwe sıı, Mackenzie Valley Environmental Impact Review Board dıı dōne la k'e negogıwa. Dıı dōne dehkwe sıı ndè xıidich'aà weghq gōndı nàgehtsı gha la k'e gehkw'e sıı, gōndı hazhō gıgha negıla sıı hazhō weghàgeda ha eyits'q dōne kòta goxè łegèadi eyits'q dōne asıghq dagogehke ıle sıı hazhō weghq nànegıdè ha. Dıı gōndı hazhō weghàgıda t'axqò, government ts'q yatı negıra ha, ahsı dıı la wexè hōewı ha nıdè, edàani gıgha yatı negıra ha sıı hagedı ha.

NıHTL'È DEZHİLÈA K'È ÀTL'È

Ndè xıidich'aà weghq gōndı nàgehtsı gha weghq dıı nıht'è dezhilèa k'è àtl'è hq'te. Ndè xıidich'aà weghq gōndı nàgehtsı nıht'è weèqò ts'q nıht'è nek'qà hq'te. (eyıı nıht'è hazhō ełexè whela sıı 11,000 nıht'è hq'te). Eyıt'à, dıı nıht'è dezhilèa k'è àtl'è sıı asıı mqhdaà zq ghq gōndı hq'te, dıı la wegōndı eyits'q edàani ndè xèıdı ha hōni wek'èashq ha dahwhq dè, nıht'è hq'tıı hòlı sıı wek'e yahtı. Dıı wegōndı wek'èashq ha dahwhq dè, Mackenzie Valley Environmental Impact Review Board gıts'q satsq wet'à ets'eèt'è t'à dıı wegōndı wek'ata ha dıle (<http://www.reviewboard.ca/>).

NDÈ EYITS'O GOXÈ EDÀGÒT'EH-SÒMBA HOHLÈ NÀOWO WEGONDI

Dii la Kennady Tì gozò, eyì wemqò ts'ò tìà ìq hazhò elets'ò hàìlì gohì. Dechìla eyits'o hòezi k'e elets'ò goìwalèa gozò hòt'e. Dii la Kennady Tì mòhdaà tì hagezò ha hòt'e neèt'à, ahsì tì wexìdì ha hòni gìwq t'à sù gìgha wet'azà hòt'e (nìht'èchì 1). Eyixè, dqne edzanèk'e nàdè ekwò sù gìgha wet'azà neèt'à edàani ekwò akq k'ezaa gik'ezhò ha wet'azà. Dii la wexè hòjwo dè dqne ìq gìngèhht'è ha wet'à sòmba hòhlè nàowo ìdì ade ha.

Nìht'èchì 1 Kennady Tì Lamòqkwe Nìjt

TI, TÌA EYITS'Q LIWE

Tì Yagòla

Kennady Tì Lockhart dehnìlì ts'q haìlì họt'e, eyits'q tìa lq ts'q haìlì, eyì tìa mọhdaà wìzì gohì-le. Kennady Tì ts'q chik'è ts'qhk'e ts'q tì haìlì, eyits'q tìa nechà-lèa ts'q haìlì, eyì tìa hazhọ elexèts'q haìlì họt'e. Eyì tì 410 tì ts'q haìlì, eyit'axọ Kìrk Tì ts'q haìlì. Eyits'q, Aylmer tì ts'q haìlì, eyì tì Lockhart ndehnìlì tanì ts'q họt'e (wegaht'ì 2). Lockhart ndehnìlì ts'q chik'è-k'àmbatsq ts'qhk'e Tìndeè ts'q haìlì.

Kennady Tì ndè k'e 8.1 gòechì họt'e. Ndè yìgọza sù 17.7 gòekè họt'e, tagòwhalèa họt'e. Kennady Tì ts'q tì edàatq haìwì sù ats'q ladi at'ì, Eyè Zaà k'e sù netq at'ì hanikò, Tqđòa k'e dè sù netq-le. Kennady Tì eyits'q tì ladi wegà gqwalèa whela sù nechàlèa họt'e, Tì 410 eyits'q Kìrk Tì lanì-le. Eyit'à, Kennady Tì ts'q tì haìwì sù 410 Tì, Kìrk Tì, Aylmer Tì eyits'q Tìndeè sù hòt'ò wexìdì-le.

Ndè Goka Tì Edànahtso

Kennady Tì tì edànahtso sù, eyì tì laìcho wegà whehtq sù, eyì lanì hanahtsoh họt'e. Tq t'ì eyits'q tì yì dù tì tah asì gohì nayy eyits'q tì yì nayy-le. Dù wegà ahsì tì dezhì hanì-le dè dezhì-lèa wek'ejq. Tì edànahtso dezhì-lèa ts'edi dè tì asì wetah jwhà while at'ì-le. Tì jzhì lanì ts'edi dè, tì nezì wenieht'ì ts'edi ats'edi.

Tìeh wetsì while eyits'q edikq lanì tìeh dù lak'a wet'à asì enda họt'e. Dù hanì Kennady Tì yì netq-le eyits'q eyileh tì wegà yagola sù lèt'eh lanì eyit'à weyì asì dehshe-le lanì eyits'q eyì tì sù yì hwe lq gohì-le lanì.

Tì yì eyits'q dehtsòa yì satsq gohì, hanikò tì yì whacho kwe eyits'q eht'è ts'q at'ì. Satsq edàatq tì ts'qelì gha wegà asì xèts'ìhdzà hòlì wet'à ahsì asì teè nàdè wexìdì ha hqñ nì gha wexìdzà. Dù wegà asì xìdzà sù, sù wet'ahogehzà, teè asì nàdè sù gìghq nàndè ts'ìzq. Eyits'q, satsq yazèa netq lanì neh hò, tìch'aadì teè nàdè sù hòt'ò wexìdì haà-le, hwe dù hanì ts'q ladi at'ì neh ts'ìzq. Kennady Tì satsq wetah edànahtso sù, eyileh tì wegà gojwa-lea xeht'eh. Sqđmbak'è hohlè kwe eyì tì satsq wetah edàatq gohì wexogìhdì eyits'q nàedi kwe ladi eyì tì sù wetah gohì dù hanì aluminum, antimony, cadmium, chromium, satsq dekwoo, iron, manganese, mercury, selenium, sliver eyits'q zinc.

ŁIWE

ŁIwe kaza Kennady Ti nàdè. 1996 2005 ts'ò ĩwe ek'èdĭ ts'ihchì: ts'èt'ĭĭ, nõhkwe, chub/ĭwe detq ts'ahyĭĭ, ĩwezq, stuckleback/ĭwetsòa wĭnqłtq, ĭhdaa, ĩ eyits'q ĩwetsòat'è. Dũ ĩwe hazhq weè?ò ts'ò ĩwetsòa, dohdòri eyits'q dohdòri degòò sũ eyĩ tĩ ts'ògqwa-lèa wegogĭhq.

EKWÒ EYITS'Q TICH'AÀDÌ ŁADĭ

Ekwò Bathurst, Ahĭak (Queen Maud), eyits'q Beverly ekwò hagĭyeh sũ negogĭla t'axqò Kennady Ti gà nàah?a hq't'e. 282,000 345,000 gochĭ ts'ò k'e?a. Kennady Ti (8.15 km) ndè 0.003 % haĭcho ts'ò k'e?a gha nàetà.

Eyĩ nèk'e sũ tich'aàdĩ ĩadĭ gohĭ, hòezi k'e ts'q sahcho, nõdĩ, nõgeè, nõgha, hòezi k'e ts'q ejĭe, dendi, chih kaza, eyits'q chĭĭ kaza. Hòezi k'e ejĭe chĭk'è ts'qhk'e Victoria ndĩ k'e nàdè, hanikò, sazhĭ ts'qhk'e k'ege?a ĭlè sũ achĭ akq aget'ĭ adade. 1995 2005 ts'ò wekwits'ahk'èa t'à ekwò gĭhtà hò, hòezi k'e ts'q ejĭe eyits'q dendi sũ gĭazĭ ĭlè.

Dqne eyĩ nèk'e la hoh'è k'e ndè t'aget'ĭ sũ 35 chĭĭ kaza gohĭ gedĩ, 18 t'ah weghq shèts'etĭ ha ðile. Dũ la gha asũ wedànàts'età hò, det'qcho k'a?a 10, chĭĭejĭ 28, tambachĭĭ eyits'q k'àmba; tichĭĭ eyits'q tatsò sũ gĭazĭ.

EDÀANÌ DQNE GIXÈ GÒ?Q

Edzanèk'e dqne eghàlagide sũ ndè ts'q asũ hazhe zq t'à sqòmba yagĭhtsĭ. Akwewha kwet'ĭ tsàwò gĭghq nàedi zq t'à egenda ĭlè eyits'q ĩwecho ghq nàgezè, ĩwe k'alagedè eyits'q tsoh geèkwĭ t'à dqne egenda ĭlè. T'èh eyits'q t'èhdò sũ wet'à dihdè edzanèk'e gĭgha wet'a?à ĭlè, 1920 T'èhgohĭkò akwe'ò t'èh gogĭhq. 1890's gots'q kwesqòmba, uranium, radium eyits'q silver dqne kwe hageta gha dihdè negide gots'q dũ hanĩ kwe wet'a?à.

1991 sqòmbakwe nĭt'ĩ wegogĭhq gots'q, sqòmbakwe hagetadq eyits'q sqòmbak'è gehtsĭdq dihdè edzanèk'e eghàlagide gots'q edàanì dqne nàdè gixè ĩadĭ agòjà. Sqòmbak'è eghàlagidedq ayĭha dũ la k'e eghàlagide sũ t'ah dqne gĭgha la gohĭ ha, dqne degħa eghàlagide ha eyits'q kqta dqne nàgedè gĭgha sũ dũ la gohĭ ajà. Dũ sqòmbak'è hazhq Diavik, Ek'atĩ eyits'q Snap Lake gĭla ts'qhk'e tanĩ ts'ò negide 2015, eyit'axqò sqĭlai 10 xo ts'ò ts'ehwhĭĭ la ĭzhì ade ha.

Done Edaatlo

43,500 done hatlo edzanèk'e nàdè. Tanizò done sòlì agit'e, 80% kòta nechàlea nàgedè. Sòmbak'è 70% t'ah kwet'i kara hot'e, eyit'ah 20,000 hot'e.

Done edzanèk'e nàdè sù ats'ò kòta ladì ts'ò k'edè, ats'ò kòta ladì ts'ò la hageta eyits'ò deèrò nezì gixè hozò gha ats'ò kòta ladì k'edè. Done netlògò ìda nàdè, done edzanèk'e ts'ò tàedè-le lanì. Done sòmba degetsì gha hageta eyits'ò asì deti-le gha hageta. Done la gha eyits'ò sòmba degetsì gha dihdè edzanèk'e ts'ò tagedè, cheku netlògò 20's eyits'ò 30's gighòd lanì dihdè ts'ò tagedè, ts'eko weèrò ts'ò dözhi t'a netlògò dihdè edzanèk'e ts'ò tagedè. Edzanèk'e done kòta nechàlea nàgedè sù kòta gojchà ts'ò tagedè Sòmbak'è ts'ò lanì, la gha, niht'èkò gha, asì deèti-le gha eyits'ò whacho kòta nàgedè ha gìwò-le ts'ìrò.

La eyits'ò Sòmba Hohle

Edzanèk'e la ts'ohk'e gha dè la lo lanì wegaht'i. Ìda edlaatlò xo ts'ò la deè hohle ha wegaht'i eyit'à done la xèht'e lo hageta ade ha, Deh Cho dashàka nàwhet'i lanì la gha, Edzanèk'e kò yàgohle ha eyits'ò Taltson k'ak'ot'i hohle ha hazhò done lo gìwò ade ha. 1998 gots'ò la lo ajà, lamòqkwe hageta wexè hojwo gots'ò la lo ajà, done sòlì gikòta t'ahsì gha la lo ajà.

1999 gots'ò edzanèk'e sòmba hohle nàowo ts'ohk'e netlò ajà, hanikò, 2008 t'axòò sù hòt'ò ìzhì ajà. Asì nàedi nàowo ìdo ajà 2003 xo k'e \$2.2 billion ts'ò 2008 xo k'e \$3.7 billion ts'ò ajà. 2000 2008 ts'ò. Government dì hatlò sòmba gehtsì \$823 million \$1.47 billion ts'ò ajà. Sòmbak'è hazhò edlaatlò xo ts'ò sòmbakwe hagele ghò nàget'è ts'ò hazhò 10 billion sòmba gehtsì ha eyits'ò government gha tax sòmba gits'ò ade ha gedi.

Hazhò t'à, done edegha eghàlagidedò yagìlì sù netlò ajà, mòhdaà whacho dega eghàlagide ha sù wexè hogìhwhò eyits'ò Done Sòlì edegha eghàlagide la sù sòmba edegetsì adade. Sòmbak'è hòlì gots'ò wet'à done lo wet'à sòmba degetsì ajà xè asì lo t'à hogehwhì ajà.

Niht'èkò Ts'ohk'e eyits'ò Asì Hoghàgetò

Edzanèk'e ìdi 10 15 xo gots'ò niht'èkò eyits'ò done la xèht'e nàowo ts'ohk'e sù hòt'ò nezì ajà. Niht'èkòdeè, ajòneh kòta hazhò wegohì ajà, sòmbak'è yagòla sù hanì gohì eyits'ò done la k'e hoghàgetò gha done lo dì hanì la k'e hoghàgetò ajà eyits'ò done niht'èkò aget'i gha sòmba t'à gits'àdì netlò ajà. 1986 2006 ts'ò chekoa edlaatlò niht'èkò ghò nàgìt'e sù dì ts'ò netlò ajà. Hanikò, ìdi edlaatlò xo gots'ò chekoa

nìht'èkò ghò nàget'è neèhò, Sòmbak'è zò ts'ò net'ò, kòta nechàlea t'ah chekoa ìggòò
nìht'èkò ghò nàget'è-le gedi.

Hotì Ets'enda

Dòne hotì egenda ts'edi dè gokwòtah eyits'ò gonì t'à awèts'edi. Hazhò t'à hotì
ets'enda ts'edi t'à weghò gots'ende dè, gòet'ì agets'edi eyits'ò gokòta hotì egenda
agèts'edi. Nàedik'èzhò nàowo ts'òhk'e eyits'ò hotì ets'enda nàowo ts'edi dè, dòne ìla
whìlet'ì ìgede, tada t'à, eyàg'ìlì t'à, nezì shègezhe-le, nezì dewàts'edi nàowo, edàani
k'ehots'èza eyits'ò edàani nàts'ede ha ts'ìwò, gonì t'à eyàts'ìlì, kòta gixè asiì hats'eh'ì,
k'ehòts'eh'è eyits'ò sònàts'edè. Dii asiì hazhò la xiidi, sòmba edàat'ò dets'ets'ì,
nìht'èkò, edàani goxè goz'ò eyits'ò lèot'ì eyits'ò kòta lèts'agedi, dii hazhò elets'ìz'ò
elèxiidi.

Akìhò, nezì shèts'et'ì dè wet'à hotì ets'enda eyits'ò dòn'ì ghò shèts'ezhe dè sù nezì
ets'enda eyits'ò mòlandì yìì lani-le wet'à nezì shèts'ezhe. Kòta dòne mòhdaà 75%
dòn'ì zò ghò shègezhe.

Government dii hagedi 1990's gots'ò dòne edzanèk'e nàdè ìwhà ìade-le ajà, hanikò,
ìda nèk'e weèz'ò ts'ò dòne ìade gedi. Wet'à ts'e'jì k'è ts'ò eyìì tada t'à dòne net'ò ìade.
Wet'à ts'e'jì tada ts'edi dè, dii hanì awèts'edi TB, godzèhdè goò eyits'ò eyìì hanì ìadi
tada.

Edzanèk'e dòne edàani dek'egedi xè edàani shègezhe weghà hanì egenda wexìidi,
mòhdaà nezì mòhdaà nezì-le. Akìhò, t'èkaa hotìgenda-le xè tada gits'ò-le lajà eyixè,
edàani gits'adi gha ìadi ajà, dii dze'è k'e nehòwo sù asiì t'à gits'adi gha net'ò ajà xè
edàani dòne gixè goz'ò sù ìadi ajà. Hanikò, Canada k'èzhì edzanèk'e xè nàetà dè,
dòne edzanèk'e nàdè sù net'ò eyits'ò kòta go'ìcho-lea t'ahsì dii hanì tada sù net'ò.
Kòta nechà-lea sù, ts'eko hotìgenda-la hò kòtì gedò dè wet'à bebià chò wheda sù
wet'à kòtì tada t'à eyàel'ì àt'ì. Ts'eko hotìgenda-le xè kòtì yedò dè bebià dii hanì tada t'à
eyàel'ì at'ì. Kòta mòhdaà yagòla 16% net'ò h'òt'e.

Dòne gixì t'à eyàel'ì ts'edi dè, mòhdà kòtì hanì-le dè kòtì wets'ìh'ò h'òt'e, wegha
gots'endi, nezì shèt'ì-le, asiì wexòèza, asiìghò xòej'ì eyits'ò ats'ò edàani k'ehòza wexè
ìadi at'ì, dòne mòhdaà edàani nàniwo sù ìadi at'ì. 1999 2002 ts'ò edàat'ò dòne dii
hanì t'à eyàg'ìlì eyàkò ts'ò aget'ì-le ajà. Hanikò, edzanèk'e 1999 2003 ts'ò 10,000 dòne
ts'ò 2.6 dòne hat'ò ts'ò ìadegèwì, eyit'à 2001 ts'ò hazhò nèk'e gha nàetà ha dè, dòne
edzanèk'e kòta nechà-lea nàdè t'ah sù net'ò gha nàetà, Sòmbak'è weèz'ò ts'ò.

Done gits'areèdi-le hò done ts'agedi sù wet'à kòta yagòla eyits'ò edàani done elexè eghàlagide sù ìadì at'ì. Edzanèk'e 51% done hatì 15 gìghòò weezò ts'ò 2004 xo k'e hò done sòlì ló gits'areèdi-le hò done ts'agìndì, done hazhò nàetà ha dè 35% ginàetà.

Dù dzeè k'e edànighò done neètìgò hotì egenda eyits'ò done kòta nàdè sù edegeèt'ì eyits'ò done nàowo t'à sònàgedè xè hotì nezì edexogìhdì ts'ì? hotì egenda xè gixè hò? wet'à sù done netìgò kòtì, nàedich'ì, nàxògeghà, asìch'ì hageh?ì-le, done dafegìra eyits'ò done gikò while xè tegeèt'ì-le lanì gedì. Ìdì honò xo gots'ò la ló ajà gots'ò edàani done nàdè gixè ìadì ajà eyits'ò dìhdè edzanèk'e la ló xè sòmba ló k'et'ò ajà gots'ò done ló kaza ìadì dìhdè ts'ò at'ì gots'ò done asìjì sù ló k'alagedè ajà. Eyits'ò edzanèk'e done ló kòtì gedò, nàxògeghà eyits'ò asì ìadì t'à weghò nàts'et'èa dū sù, sù netì ajà. Hazhò t'à, done sù hòt'ò kòtì gedò ìzhì ajà, done sòlì ts'òhk'e t'ahsì.

Done Nàowo

1970's gots'ò akwelò ndè k'e eghàlagide weghò gogende ajà gots'ò, ndè xìdì hòmì gedì t'à weghò gogende ajà gots'ò done nàowo ìadì ade ha hòmì gedì t'à weghò nànegìdè. Edzanèk'e done sòlì yatì t'aget'ì ìzhì ajà, hanìkò, done sòlì yatì dù sù hot'ò-le ajà eyits'ò mòhdaà kòta yagòla ìdoo adade, deyatì nàke t'ah ìdoo adade. Edzanèk'e chekoa nìht'èkò at'ì, negìchà-lea ts'ò nìht'è lóto ts'ò, done sòlì yatì gìgha ts'atà whela.

Edzanèk'e 2002 2009 ts'ò done t'aani nàgezè eyits'ò hwe k'alagedè rajì eyits'ò kòta mòhdaà sù deè? netì ajà. Ìnè edàani dònendì sù wet'ahots'eh?à ìlè sù ìadì ajà, dìhdè edzanèk'e la ló ajà xè mòlandì nàek'e gohì ajà gots'ò dònendì t'ats'et'ì-le lajà.

LA EDÀANÌ WEGAHT'Ì

HAZHỌ T'À

De Beers ndè k'e eghàlagide nìht'è hazhọ geèkè giòzha dè, Kennady Tì k'e sọ̀mbak'è hohlè ha. Dii la nàke xo ts'ò hohlè ha eyixè dọne Kennady Tì t'á ts'ò sọ̀mbakwe nìt'u sù, eyi tì hazezọ t'axọ̀ dè sọ̀mbakwe hagele ha.

Eyit'axọ̀ dè, dii la ıda 11 xo ts'ò gighàlada ha, sọ̀mbakwe tai nìt'ı sù hazhọ hagele xè lamòkwe hagele ts'ò gighàlada ha. Dii sọ̀mbak'è weghọ nàxòt'e dè, ndè yì gòza nàke achı weyì tı anagele ha. Lamòkwe hazhọ hagıla t'axọ̀, ası hazhọ nàezhe ha. Kọ hazhọ nàezhe ha hanı-le dè ndè yì geht'ı ha eyits'ọ Kennady Tı achı tı weyì nàgeht'ı ha. ıda ek'edı eyits'ọ honòdàots'ò ek'etaı xo t'axọ̀ eyi tı yì whacho nait'ı ha.

SỌ̀MBAK'È EGHÀLAEDÈ GITS'ÀHODI

Dii la k'e eghàlagide ha, ayi kọ giwọ sù mọhdaà hohlè ha (3 eyits'ọ 4 wegaht'ı).

Nageètè K'è: Kọ goyi nageètè ha sù kọ 432 dọ goyi nàete gha hohlè ha, dọne nàke ı̀lè nàts'ètè kọ goyi nàete ha. Eghàlagide wexè hoıwo ekıyeh, dọne wetat'e whacho nàgetè dè 216 gha k'etı ade ha. Tsòkọ eyits'ọ edek'enàdets'etse sù gohı ha, shèt'sezhe kọ eyits'ọ mbòkàet'è kọ, weghọ shèt'sezhe whela k'è eyits'ọ sònàts'èdè k'è sù gohı ha. Asıch'ı k'ek'ò sı gohı ha, wet'à tı eghòzhe sù, wet'à kọ nàekwı eyits'ọ tıch'ı senàı kọ sù gohı ha.

Nìht'è K'èdıa Wenjht'è Kọ: Kọ gocho yì nìht'è k'èdıa sù genjht'èkọ gohı ha. Dechı eghàlada gha k'àodeè sù gıgha kọ gohı ha, nàedik'ezhọ kọ, satsọ wet'à ets'eèt'è kọ eyits'ọ wet'à dọne ts'ò gots'ende kọ eyits'ọ shèt'sezhe k'è.

Ası segıhwhọ kọ eyits'ọ xeh whela k'ò: Ası segıhwhọ kọ goyi wet'à eghàlageda mbekhı senàgehı ha. Xeh whela kọ sù jọ goyi gohı ha.

Wet'à k'ak'ọ etfe: 2,825 hanahtso k'ak'ọ tfeh t'à etfe sııı t'à sọ̀mbak'è gha k'ak'ọ ehtsı eyits'ọ wet'à kọ goyi edı ha. Dọne hazhọ eghàlagide ekıyeh wet'à k'ak'ọ hohlè tai etfe ha.

GAHCHO KUÉ PROJECT

Sömbak'è edä'ä'mi hò'ö'ö

PROJECTION: N/A
 DATUM: N/A

NOT TO SCALE

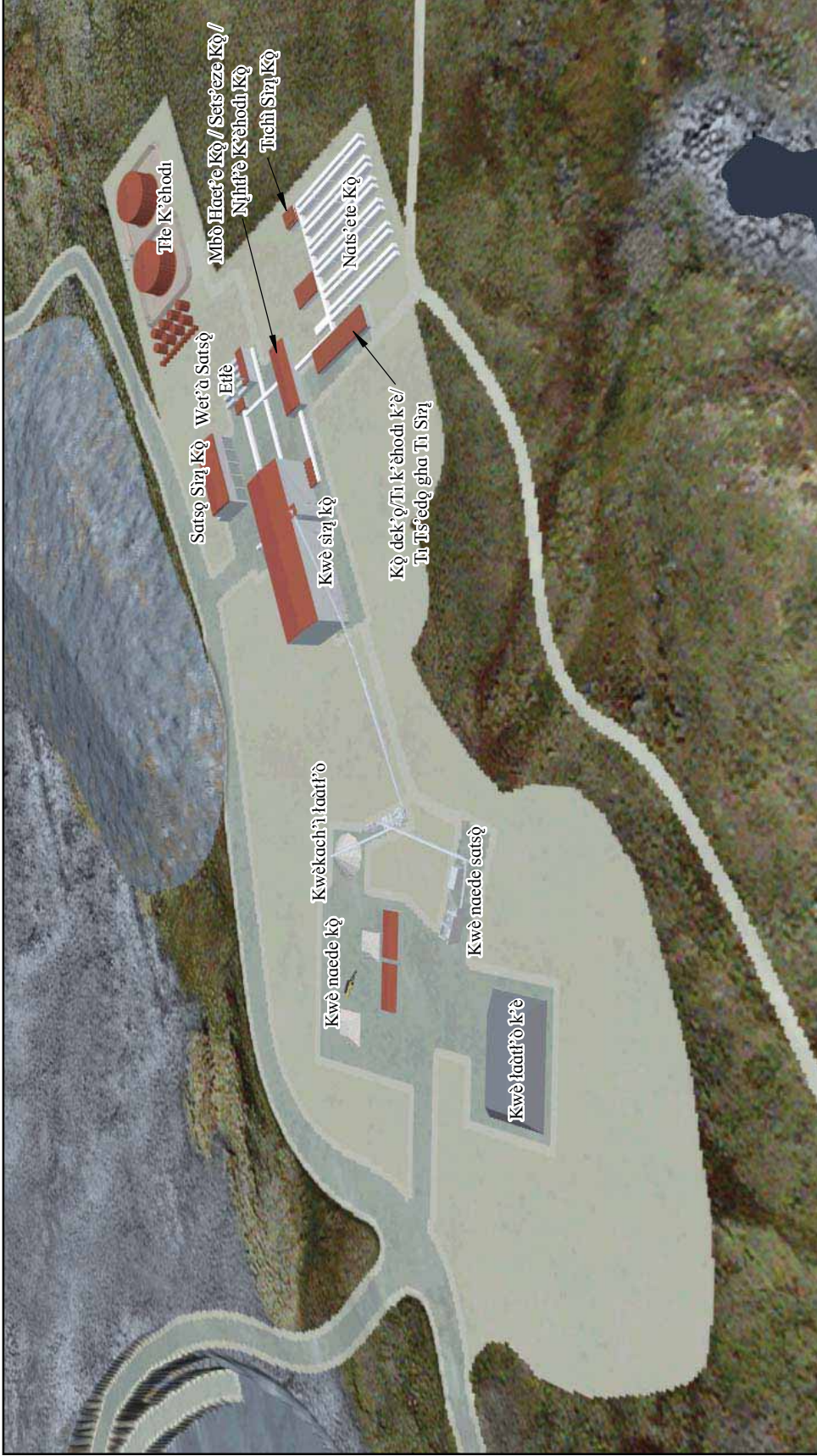

FILE NO: P-Other-001-GIS_TLICH0
 DATE: June 24, 2011

JOB NO: 09-1365-1004
 REVISION NO: 2

OFFICE: GOLD-SAS
 DRAWN: ANK
 CHECK: AL

Wegah't'ü 3

GAHCHO KUÉ PROJECT

Eghàlagide k'è

PROJECTION: N/A
 DATUM: N/A

NOT TO SCALE

FILE No: P-Other-002-GIS_TL\CHO
 DATE: June 24, 2011

JOB NO: 09-1365-1004
 REVISION NO: 2

OFFICE: GOLD-SAS
 DRAWN: ANK
 CHECK: AL

Wegahit'j 4

Tleh Whela K'è: Tlehdò, tleh, eyits'ò wet'à ts'et'aa wek'e golì wihè agehzi tì dii hazhò whela wemòò Emòòch'òò nàwhèt'u xè wet'a asì wenjhaa hàjwì haà-le teè whehchì agele ha. Eyixè, tlehtò nechà edlàat'ò sù whela ha eyits'ò tlehtò nechà-lea sù weyì tlehdò, tlehdò k'ara, wet'à asì whek'ò agehzi, tlehdò wezòò eyits'ò wet'à asì whek'ò agehzi làit'fì hazhò whela.

Kwicho Ekh'è Whela K'è: Kwicho ekh'è eyits'ò asì wet'à ekh'è agehzi goht'ò akò whela ha eyits'ò sòòmbak'è kò whela chik'è ts'òhk'a daka k'e whela xè akò gehtsi ha.

Tjli Yagòla: Tjli wet'aget'ì hazhò ts'ò adì eghàlagide ts'ò nira ha. Tjli hazhò 10 m hàjò ha, hanikò, tjli mòhdaa neghò. Eyixè, tjli mòhdaa asì nechà k'ezhe gha eyits'ò satsòmbekhijì nechà wet'à ndè goyì gòòza ts'ò kwe nechà k'ezhe ha hohlè ha, eyits'ò tjli danjhts'ì ts'òhk'e hohlè ha. Nàts'et'è kò, dò k'eadè k'è eyits'ò ts'et'aa nàedè k'è ts'ò gojwa whela agele ha.

Ts'et'aa Tjli: Sòòmbak'è hohlè k'è ts'ò 1 km sazhì ts'òhk'e ts'et'aa tjli hohlè ha. Ts'et'aa k'è hohlè ha sù 1,620 m hàjò ha eyits'ò ts'et'aa kara wek'e nàedè ha dile hohlè ha. Ts'et'aa gha tleh sù akò whela ha, tlehtò hazhò wedàedzè xè wemòò Emòòch'òò gohì xè ndè ts'ò hàiwich'aa wet'a asì teè whehchì ha. Ts'et'aa tjli hohlè kwe Kennady Tì k'e, tò k'e ts'et'aa tjli gehtsi xè wek'e ts'et'aa nàedè ha.

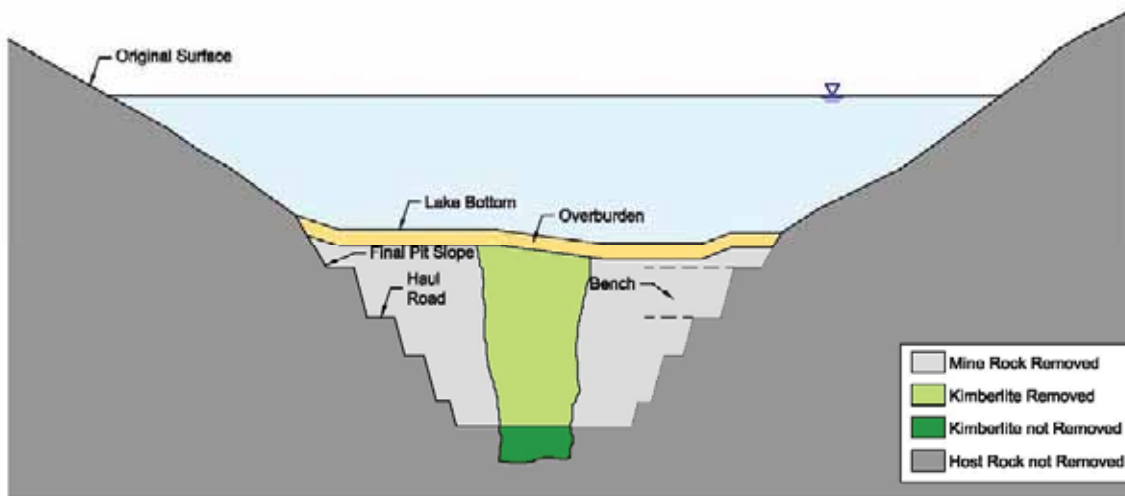
Xò Tjli Wet'aget'ì: Tibbitt-Contwoyto ts'ò xo tjli 120 km xo tjli nija wet'aget'ì ha (Wegaht'ì 1). Xo tət'e km 271 Ndendihahù ts'ò xo tjli hohlè ha, Lake of the Enemy chik'ènjhts'ih ts'òhk'e xo tjli hohlè ha, akò ts'ò sòòmbk'è hohlè k'è ts'ò. Dii akò ts'ò tjli nira wet'aget'ì wexèt'eh ha. Kò hohlè ekijeh 1500 2000 satsòmbekhijì hat'ò xo tjli k'e eht'ànàede ha, 10 dzatah ts'ò (Edàedzèècho Zaà Det'òcho Zaà ts'ò). La wexè hojwo dè 1,000 1,200 satsòmbekhijì hat'ò zò eht'ànàede ade ha eyits'ò wedàetì ha ekijeh dè satsòmbekhijì 110 200 hat'ò eht'ànàede ade ha. Mbehchijì elexijìla xè tlehliba, wet'à asì nàgihk'è goht'ò eyits'ò asì fò kara sù akò ts'ò eht'ànàegile ha.

EDÀANÌ LAMÒQKWE HAGELE

Akwefò: Lamòqkwe Njìt'ì Weghat'ì Agehà

Akwefò edàanì lamòqkwe hàzhe sù, lamòqkwe njìt'ì t'ah gots'ihà, hanì kwe t'ah lamòqkwe wetah gohì. Kennady Tì yì lamòqkwe tai njìt'ì gohì, eyì hatì sù wesòmba netì t'à weghàlada ha, hanikò, Kennady Tì wet'á ts'ò wegohì. Dú lamòqkwe njìt'ì sù dú háwiyeh, 5034, Hearne eyits'ò Tuzo (Njìt'ì'èchì 1). Lamòqkwe hàzhe ha dè Kennady Tì hagezò zò t'à ha. Tì hagezò t'axòò eyits'ò kwe weghat'ì dè, satsòmbèchjì nechà wet'á kwe k'ele t'à kwe wemòò hazhò ndè hagehge ha. Kwe akwefò weka nàwhet'ì sù hagehgo ha. Lamòqkwe hanì-le dè lamòqkwe weyì njìt'ì nìle t'à hazhò hagehge ha. Lamòqkwe weka kwe wet'ázà-le hazhò hagìla t'axòò, lamòqkwe njìt'ì weghat'ì ade ha (Weghat'ì 5).

Njìt'ì'èchì 5 Ndè Weynìgòza Dú Hanì Weghàlada

Nàke T'à: Lamòqkwe Njìt'ì Hazhe

Ndè yì gòza agele ha sù, ndè goka ndè nechà k'e ts'ò yì gòza agele ha, wet'á ndè got'á nàt'ì haà-le ts'ìqò. Ndè yì gòza jzhì ts'ò dashàhka lanì weghat'ì ha, ndè yì gòza wetat'e satsòmbèchjì kwe hagele ha tìlì jzhì ets'ahmò njìt'ì agele ha eht'ànàele ha tìlì hohfè ha. Ndè yì gòza 5024 eyits'ò Tuzo wiyeh sù 300 m ndè got'á ts'ò hagòwa ha eyits'ò Hearne wiyeh sù 205 m hagòwa weyì gòza ha gedi.

Lamòòkwe nìt'ì wegaht'ì ajà dè, kwe weyì nàgehk'è t'à weyì kwicho negèle t'à nàgehk'e ha. Nàgehk'e t'axòò kwe hazhò satsòmbèhchì nechà yì gele t'à ndè got'ì ts'ò hagele ha. Lamòòkwe nìt'ì sù hagìla t'axòò wek'enàetse kò ts'ò negìwa ha eyits'ò kwech'ì ahsì negìwa t'à asì gha wet'àget'ì ha eyits'ò wet'à ndè senàgele ha wet'àget'ì ha.

Kwe nìt'ì wetat'e gìghàlada ha, akwelò 5034 eyit'axòò Hearne eyits'ò Tuzo gìghàlada ha. Lamòòkwe hazhò hagìla t'axòò achì kwe weyì nàgeht'ì ha. Kwe Tuzo yì ts'ò hagele sù 5034 yì geht'ì ha eyits'ò kwe wek'enàetse hageht'ì sù Hearne ndè yì gòza yì nàgeht'ì ha.

Tai T'à: Lamòòkwe Nìt'ì Nàgehde

Satsòmbèhchì kwe naitò hazhò k'ele mbèhchì kwe k'e nàets'e kò gà ts'ò nèyeht'ì ha. Dì kwe ts'ò kwe wek'ahòta ha, kwe nechà wetah whela dè achì tageèzhì t'à wetah nàgeht'ì ha. Kwe dì hait'sòda ts'ò nàgezhì ha 1.0 eyits'ò 28 mm. Wet'à asì eht'ànàezhe whe k'e negèle ha. Kwe wek'enàetse kò goyì achì nàgehde t'à wek'agehta ha.

Dì T'à: Sòòmbakwe eyits'ò Lamòòkwe Łak'a Nègele

Lamòòkwe lamòòkwe nìt'ì weèzò ts'ò nedà. Dì kwe wek'ahòtò sù wetah nàedi eyits'ò tì wetah gehzì xè ets'àetle agehzì eyì wet'à lamòòkwe hàt'ì. Kwe nedà t'ah lamòòkwe hazhe kò ts'ò agehzì.

Lamòòkwe hazhe kò, asì wenìht'èchì gìghì goht'ò whela k'è eyits'ò lamòòkwe hazhe kò sù wexòedi kò goyì t'ah lamòòkwe hagele

Sìlai T'à: Lamòòkwe Łak'a Nìzhe, Ahsì Ts'ò Agehzì eyits'ò Gìghò nàedi

Lamòòkwe nàgehtsì t'axòò, sòòmbk'è adì eghàlagide gots'ò lamòòkwe Sòòmbak'è ts'ò negìwa t'à wedaadaa, wexìgìhdzà eyits'ò wek'enàetse. De Beers lamòòkwe sù detì-le sù gìghò nàedi ha dè 10% zò gits'òedi ha gedì, De Beers eyits'ò government lamòòkwe edàeti ha gedì t'à gìgha sòòmba gìghì. Eyì lamòòkwe weèzò whela sù eyìleh nèk'e ts'ò gìghò nàedi ha.

EDÀÌWHA TS'Ò EGHÀLAGÌDE HA

De Beers sòmbak'è k'e eghàlagìde ha nìht'è hazhò ts'ò esanìle gogedi t'axòò dè, ìda nàke xo ts'ò kò hazhò gít'à eghàlagìde ha sù yagìhtsì ha eyit'axòò la wexè hòrwi ha. Gik'e eghàlagìde ekiyeh, kò hazhò gehtsì ha eyits'ò Kennady Tì mòhdaà hagezò ha. Adì lamòòkwe gohì ts'ò tì hagìzò t'axòò dè, lamòòkwe weka ndè gohì sù hagewa ha eyits'ò t'axòò dè lamòòkwe hagele ha.

Kò hazhò gehtsì t'axòò dè honòdàets'ò ìè xo ts'ò la k'e eghàlagìde ha (1 11 xo ts'ò) ekiyeh lamòòkwe hazhe xè wek'enàetse ha. 1 3 xo k'e sù, ndè yìgò?a 5034 akweìò wek'e eghàlagèda ha. Xo 4 k'e, Hearne ndè yìgò?a wexè hòrwi ha. Xo 5 k'e, Tuzo ndè yìgò?a wexè hòrwi t'axòò, hazhò ndè yìgò?a tai whalèa ts'ò gik'e eghàlagìde ade ha. Xo 5 k'e dè, ndè yìgò?a 5034 weghò nàxòt'e ha, eyits'ò xo 8 k'e dè, ndè yìgò?a Tuzo wiyeh sù zò wek'e eghàlagèda ade ha. Xo 11 k'e dè, dù la weghò nàxòt'e ha. Hanikò, ìla sòòmba wets'òelì gìwò dè ìla gik'e eghàlada ha hòni.

Dù la weghò nàxòt'e t'axòò nàke xo ekiyeh, kò hazhò whela ìlè sù ajòneh hòt'ì nàgewa ha eyits'ò nàediì kwe deè?ò ailah sù weka asì teè whèhchì adle t'à ndè goyì ts'ò kwe hagìla ìle ts'ò dù weka negìwa ha eyits'ò wet'à kwe ts'ò nàediì ndè ts'ò hàiwich'aà gha asì teè whèhchì adle ha.

Kennady Tì tì hazhò weyì dago?ò ade ts'ò achì tia weyì nàgeht'ì ha wexè hòrwi ha eyits'ò xo 12 k'e ts'ò ìda ts'ò ndè senàgele ha. Dù la weghò nàxòt'e t'axòò dè, ndè yìgò?a achì tì weyì nàgeht'ì ha dè ìda ek'èdì eyits'ò honòdàots'ò ek'ètai xo ts'ò agele ha gedi. Kennady Tì yì tì hazhò weyì nàgìht'ì t'axòò, k'ona ts'et'aà tì eyits'ò kò mòhdaà aèla sù nàgele ha.

Akò sòmbak'è k'e eghàlagìde la weghàlats'eda nàowo hazhò degà weghàlagèda ts'ò gixòdedi ha.

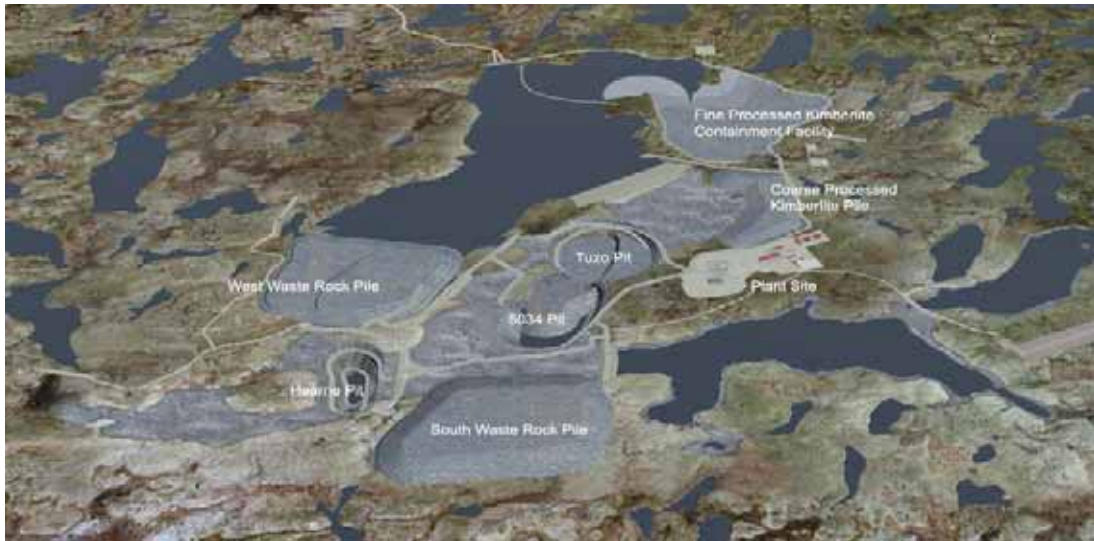
Dù nìht'èchì ìda whela sù, weghà adì eyits'ò edàani eghàlats'ide degà wek'èashò ha naxìgha dek'et'è (nìht'èchì 2 6 ts'ò). Nìht'èchì akweìò whèhchì sù, la wexè hòewì kwe Kennady Tì hanì wegah't'ì eyits'ò nìht'èchì nòde whèhchì sù, achì tì hazhò weyì nàgìht'ì t'axòò eyits'ò la hazhò weghò nàxòt'e t'axòò hanì wegah't'ì ha

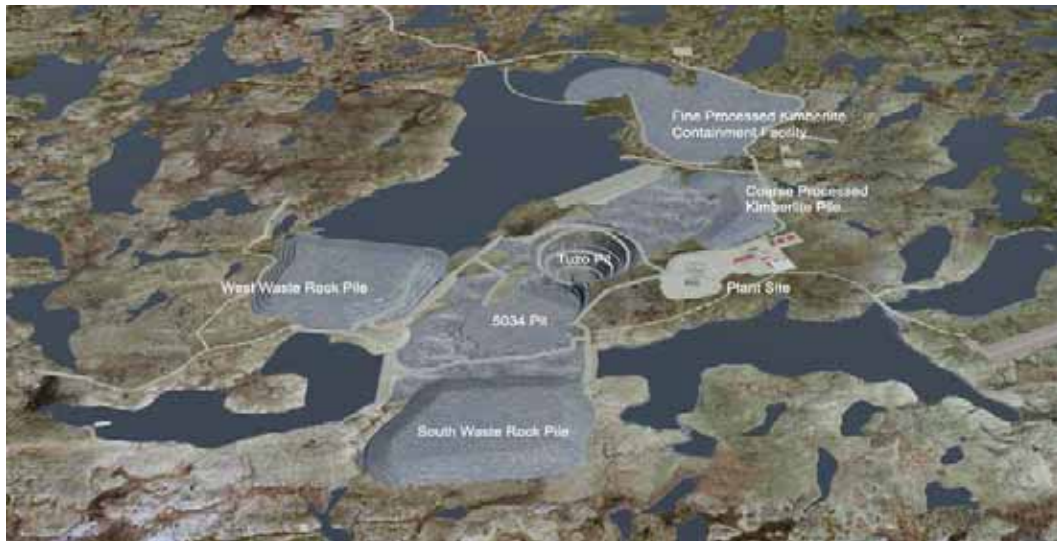
Nìhtì'èchì 2 Kennady Tì Hohfè Kwe Hanì Wegaht'ì

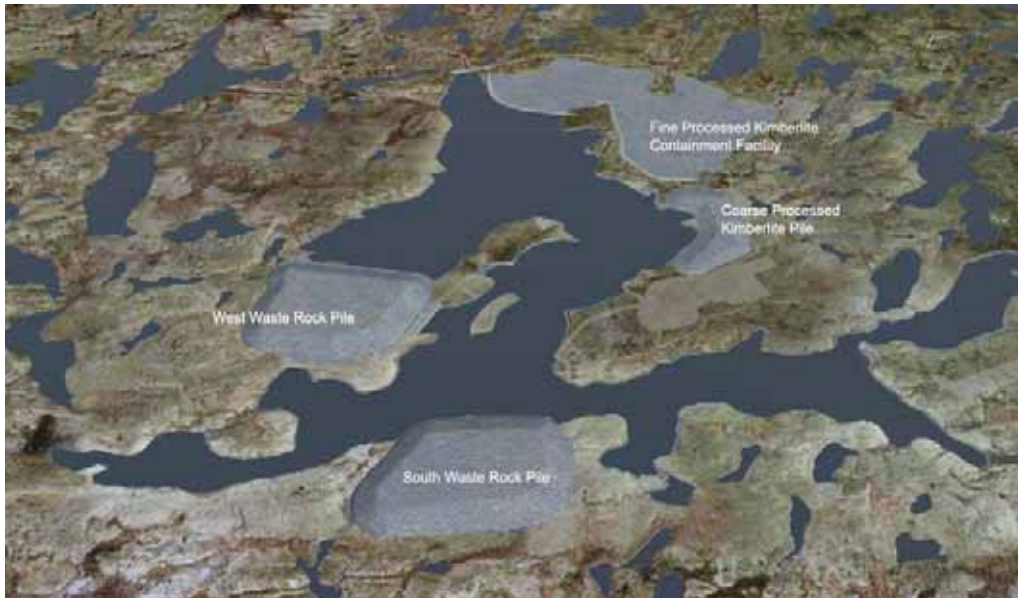
Nìhtì'èchì 3 Adì Emòòch'òò eyits'ò Adì Kò Yàgìhtsì eyits'ò Adì Tì Hagezò

Njhtf'èchì 4 La Edajcho Wek'e Eghàlagide Ha Wegah't'ì

Njhtf'èchì 5 La Weghò Nàxòt'e Dè Ndè Weyùgòza Weyù Nàgeht'ì Ha eyts'ò Tì Weyù Nàgeht'ì Ha Eyixè Edàani Wedàezhe Ha Wegah't'ì

Njht'èchì 6 Kennady Tı Weyù Nàgeht'ı Weghat'ı

EDÀANÌ ASIÛCH'II ŁAİTL'Ì WEGHÀLAGEDA

Eghàlagide njh asıch'ıı kaza łq gehtsı ha .

- Kwe hàzhe ekıyeh, lamòqkwe njt'ı weka kwe gohlı hagıla dè, wets'q kwe łq ade ha eyıts'q kwe (kwe eyıts'q lamòqkwe njt'ı wetah lamòqkwe gohlı-le hanı) hanı hàzhe ha.
- Kwe k'enàetse kò goyıı lamòqkwe njt'ıı hagıla t'axòqò, eyıı wets'q kwech'ıı łq ade ha.
- Dıı hanı la k'e eghàlahòda dè nàedił kaza eyıts'q asıı mòhdaà wets'ahòejı sıı xè eghàlagide neèt'à hanı sıı gohlı ha.

Asıch'ıı Łaàtt'ò

Ndè Wet'azà-le

Ndè gotf'a lamòqkwe njt'ı sıı weka ndè eht'è lanı deèzò weka whetf'ı hqt'e. Dıı eht'è sıı, lamòqkwe hagele kwe hagewa zq t'à ha, hagıla t'axòqò Kennady Tı wemòq Emòqch'òqò eyıts'q zèh hohlè ha. Eyıts'q achı eht'ı weyıı nàgeht'ı ha dè dıı achı wet'anàget'ı ha, kwe nàedił wetah gohlı ndè ts'ò haiwıch'aà dıı eht'è kwe weka gehtf'ı ha. Dıı eht'è achı wet'ahot'ı haà-le dè, adı kwech'ıı gehıa sıı akq negèwa ha.

Kwech'ni

Lamòokwe niit'i ts'ò wemòò kwe gohì hagele sù kwech'ni hòt'e eyits'ò kwe niit'i mòhdaà wetah lamòokwe gohì nìle. Dii hani kwe wet'à tìlì hohìè ha, Emòòch'òò eyits'ò zèh sù, eyixè, kwech'ni lè whekò k'è sù dagoòòò ajà t'axòò dè dii hani kwe wek'e nàgeht'i ha, kwe nechà sù hagele ha. Hanikò, kwech'ni hagele sù ndè yìgòza ts'ò lè yì ts'ò whet'i agele ha (sazhì ts'òhk'e kwech'ni whet'i eyits'ò danhts'i ts'òhk'e) eyits'ò 5034 ndè yìgòza ts'ò. Sazhì ts'òhk'e ndè weyìgòza 90 m hadajdoo ha eyits'ò danhts'ih ts'òhk'e 70 m hadajdoo ha.

Kwech'ni mòhdaà eyit'sò sòmbakwe ts'ò ohk'èa nàediìlè lani haiwì ha dìle. Tì tah adech'aà, kwe dii hani wetah gohì-le weka whet'i adle ha, hani-le dè ndè yìgòza yì ts'èht'i nìle.

Kwe Wek'enàetse Ts'ò Tì Ch'ni

Lamòokwe Niit'i Seèzi

Lamòokwe haàzha t'axòò kwech'ni àela hòt'e. Edàani lamòokwe haàzhe ìadi hòt'e, eyi lamòokwe edajcho ghaà seèzi.

- Kwe nechàgò eyits'ò kwe lè lani mòhdaà dii hajcho hòt'e 0.25 mm eyits'ò 6 mm. Dii kwe mòhdaà nechàgò wet'à kwech'ni lè lani weka negeht'i ha hani-le dè kwech'ni xè ndè yìgòza 5034 yì geht'i ha hòngì. Kwe nechàgò whet'i agele ha sù 30 m hajdoo ha.
- Kwech'ni lè 0.25 mm hajcho hòt'e. Dii wetah tì ats'ìla dè deèdò ade ha. Eyit'axòò dè wet'à tì haizò dii eht'èti hayezò ha eyits'ò kwech'ni seèzi kò ts'ò sats'òwe t'à akò negiwi ha eyits'ò la welò ekìyeh, Hearne ndè yìgòza yì geht'i ha.

Kwe Wek'enàetse Ts'ò Tì Ch'ni

Lamòokwe wek'enàetse kò tì t'aget'ì sù achì eyi tì k'enat'ò adla ha eyits'ò wet'anat'ì ha. Tì mòhdaà kwe wek'enàetse dè mòhdaà eht'è ts'òelè eyits'ò kwe lè sù mòhdaà wets'òelè. Eyixè sù, tia ts'ò tì whehtò sù mòhdaà ahsì ts'ò at'ì sù, achì eyi tì wetahnàgeht'i ha hòt'e.

Wet'à Eghàlagide Goht'ò eyits'ò Nàediìlè

Lamòokwe gha sòmbak'è k'e eghàlagide nìdè, nàediìlè lò t'à eghàlagide-le eyit'à kwech'ni eyits'ò nàediìlè lò gohì ha-le.

Dii nàediŋ ferrosilicon wiyeh sii satsòfè/ejalè wet'à lamòokwe nùt'ì eyits'ò kwech'ii ìak'a neyèle hót'e. Dii nàediŋ achì wet'ànàget'ì ha neh hò, netfòlea wet'àhot'ì ha nìle neèt'à eyii sii tich'ii ìaàt'ò, kwe nechà ìageht'ì k'è ts'ò dehtsòa yì ìageht'ì ha eyits'ò adì kwech'ii ìè ìageht'ì k'è ts'ò ìageht'ì ha. Dii nàediŋ ferrosilicon wiyeh sii ìwhà while at'ì nèt'à ats'ò lamòokwe hazhe gha wetah agehzi.

Dii nàediŋ wet'à lamòokwe hagìla t'axòò ìè lanì deèdò ade ha-le gha wet'àget'ì, eyii sii kwech'ii ìaàt'ò k'è ts'ò ìageht'ì ha hanì-le dè ndè yìgòza yì ìageht'ì ha.

Tìehdoo eyits'ò asii nahyì tìeh wet'à lamòokwe sii hagele eyii sii achì wet'ànàget'ì ha gehdzà, hanikò, dii hanì hazhò achì wet'ànàhot'ì ha dii. Dii hanì achì wet'ànàhot'ì ha dii nìdè, whacho tò yì geht'ì eyits'ò whacho whela agehzi t'à ahsì ts'ò nàgewa.

Asiich'ii Ìaàt'ò

Kwech'ii hagego weèzò ts'ò sòmbak'è wek'e eghàlagide ts'ò kwe hàzhe eyits'ò kwe wek'enàetse k'è ts'ò sii gohì eyixè, asii mòhdaà ògehde sii gohì. Dii hanì weghò shèts'ezhe, asii netfò goht'ò, eyits'ò asii wets'àhòejì gohì. Tì lanì sii, tìehdoo wezhòq eyits'ò wet'à tì et'ì sii wexè. Dii hanì ayii sìghàli k'è tìeh kaza hazhò ìadì ts'ò segehzi. Mòhdaà wek'ek'ò ha (wehghò shèts'ezhe hanì), mòhdaà satsòtò hanì-le dè daht'òtò yì wedàedzè ha eyits'ò sòmbak'è ts'ò ahsì ts'ò nàezhe ha hanì-le dè achì wet'àhòt'ì ha sedle ha (akìhò, asii wets'àets'ejì goht'ò), asii mòhdaà ndè t'ah ts'ò yì geht'ì ha, kwech'ii ìaàt'ò k'è lanì k'e.

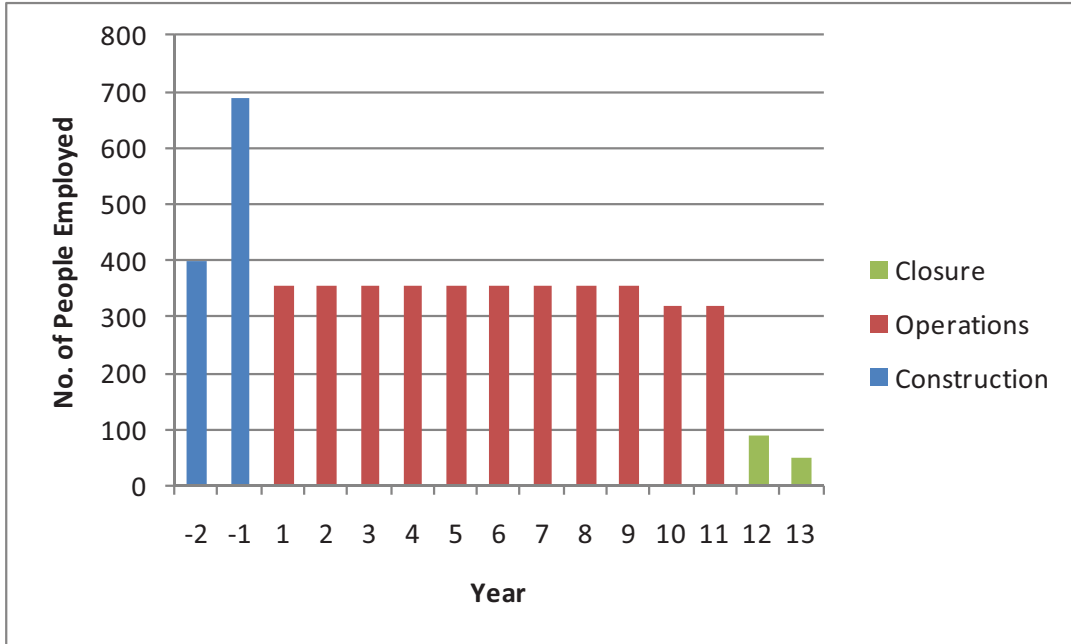
Dòne nàetè kò 432 dòne akò eghàlaedè xè akò nàgetè nìdè, tsòtò ts'ò tì ìaàt'ò senahzi t'à wet'ànàohot'ì ha ìile. Dii tì wet'àhòt'ì ha tì wek'enàetse kò ts'ò agehzi eyits'ò nòdè dè, eghàlagide nìh, kwech'ii ts'ò tich'ii sii satsòwe yì tich'ii haàt'ò ha. Tsòtò ìaàt'ò achì ndè ts'ò anade ha.

DÒNE EGHÀLAEDÈ

La

De Beers xo ìlè k'e eghàlagide nìdè, kò gehtsì akìyeh dòne 400 akò eghàlagide ha gedì (dòne edàatfò sadzè eghàlalada ghà dòne ìlè eghàlada ha nàetà) nàke xo k'e dòne 690 hatfò eghàlaede ade ha gedì. Dòne dii hatfò ts'edi sii akò sòmbak'è eyits'ò kòta ìadì sii awèts'edi. Sòmbak'è dòne 432 zò gha hòlì neèt'à hatfò zò akò sòmbak'è eghàlaede ha ìile.

Kò Hohhè Ekiyeh, Eghàlagide Ekiyeh Eyıts'ò Wedàetı Ekiyeh Xo Tàt'e Dò Edàatłò Akò Eghàlaede Ha

Dıı la sıı ıda 11 xo ts'ò wheꝛq ha hõnı. Dõne hõt'ı la k'e dehw'e ha sıı 372 ha, dıı dõne hatłq ità sıı tanı ts'ò sòðmbak'è eghàlagide ha eyıts'ò tanı ts'ò efehnda eghàlagide ha eyıts'ò dõne mõhdaà Sòðmbak'è sıı eghàlagide ha.

Lamòqkwe nııt'ı hazhõ while ajà dè, sòðmbak'è wedàetı ha dõne 100 hatłq eghàlaede ha, xo 13 k'e dõne netłq-le zõ eghàlagide ade ha, xo 12 k'e k'azı ha. Sòðmbak'è wedàetõ t'axõqõ ek'èdı xo ekiyeh, Kennady Tı achı tı weyıı nàgeht'ı ha dõne 20 eghàlaede ade ha eyıxè ndè wexogıhdı nàowo gııtq sıı wexogıhdı t'à eghàlagide ha, eyıı sıı ats'ò wexòdedı t'à weghàlada ha.

Nııht'è Segıhwhõ

Dıı la gha, De Beers dıı hanı eghàlagide ha gıwq, Snap Lake sòðmbak'è edàanı dõne xè eghàlagide nàowo kaza gohlı sıı wexogıhdı t'à eghàlagide ha

De Beers Canada Inc. dõne la k'e negèle, Sòðmbak'è dõne eghàlagide akõ ts'ò dõne la k'e negıle gıts'ò hòelı ha. Dıı dõne eghàlaede sıı Snap Lake Mine eyıts'ò Gahcho Kué la łak'a dıı nàowo ts'adagedı. Edzanèk'e De Beers welah k'e eghàlagide ha dõne nàke kõta gots'ò dõne xè kõta eghàlagide ha sıı gıxè. Dõne ıfè Tets'ot'ı k'è gonde eyıts'ò ıhıfè Tııchq k'è gonde goxè eghàlagide. Eyıxè, edzanèk'e ts'ò dõne edegha

eghàlagide sù goxè eghàlada, dihdè edzanèk'e la lq adade xè degha eghàlats'eda la sù lq adade ts'ì?o hamì sù la gohlì.

Edàat'eh Dqne Eghàlagide eyits'o Edàani K'eegezhe

La wexè hòiwì kwe, ayù dzèè dqne la xègeht'edq t'a gìgha nezi gìghànda t'axò De Beers hagedì ha. Edàat'eh dqne la gha et'ahnàgide ha eyits'o ayù dzèè la efenda nàgele gìgha nezi gedì t'axò de hagedì ha. Kò hohlè ekìyeh, dqne hazhò 12 sadzeè ts'ò eghàlagide ha eyits'o nàke dzàtah t'at'e la ts'ò nàgede ha. Dqne sohlì dqne nàowo k'e dechìni eghàlada ha nìwò de eyù gha dzèè wòt'à ha d'ile, ayù dzèè gìgha sìghàli gedì t'axò. De Beers soqmbak'è dqne akò eghàlagide ha gogha ts'et'aa nàgehdi ha eyits'o edzanèk'e adì dqne nàde ghà akò ts'ò dqne la ts'ò et'ehnàgizhe ha.

Eghàlagide K'è Gits'adi eyits'o Asù Edàat'ò Gìgha Whela

Dù la k'e eghàlagide ekìyeh, dqne akò eghàlaede ayù asù edàat'ò gìwò gìgha ts'atà whela ha. Dù gha akò asù wedànàgeta k'e eghàlagide xè akò nàgedè sù t'a akwèfò kò hohlè hq'te, eyits'o dqne deè?ò gohlì de gha sù neh. Whalèa ts'ò, kò hohlè ts'ò dqne nàke lè k'ò nàgete ha. La wexè hòiwò t'axò de, dqne t'at'e whacho k'ò nàgete ade ha.

Dqne hazhò akò eghàlagide sù nàgetèkò eyits'o shègezhekò goyì ts'edeget'ì haà-le. Qhk'èa wegohlì de, dqnendì gìgha et'e ha. Sqnàgede k'è sù gìgha whela ha. Akò eghàlagide k'è dqne t'ala k'òtì gedò haà-le gha De Beers nàowo gehtsì, eyit'à akò soqmbak'è k'e k'òtì eyits'o ts'et'ich'ù wedè agehzi ha nàowo gùtò. Akò sù dqne t'ala dafegh?a haà-le, lak'alagede haà-le, hanì-le de lègehji haà-le gedì t'à eyù gha nàowo gùtò. Dù la weghò nàxòt'è ts'ò dqne hazhò akò eghàlagide sù nàgezè haà-le xè hwe k'alagede haa-le. Eyits'o dù la wek'e eghàlada nùts'ò dqne hazhò kwik'ì akò k'eyele haà-le.

Dqne eyàelì de gha nàedik'ezhò xè eghàlagide sù gehkw'e ha eyits'o 24 sadzeè ts'ò dqne t'ala eyàwhelì de gha gehkw'e, lè dzàtah ghà sù. Hqtsah dqne la k'e esàjà de Soqmbak'è ts'ò ts'et'aa t'à nàwètè ha.

Eghàlagidedò

De Beers edàani dqne sohlì eyits'o dqne k'òta nàde la k'e neyèle eyits'o edàani dqne la k'e hoghàgehtò deè?ò nezi weghàlagède sù gìgha wet'azà. Nìht'èkò sù xè eghàlagide, Aurora College eyits'o nìht'èkòde sù xè dqne la k'e hoghàgetò ha sù xè eghàlagide eyits'o dqne gha la gogih?a sù xè eghàlagide.

Done sòlì goòt'ì ts'adàgedì sù De Beers gígha wet'ara. De Beers dù done la k'e asì ló k'egèzhò ha gíwò eyits'ò dela k'e deèzò nezi gík'e eghàlageda ha gíwò eyits'ò ida wha gots'ò la k'e eghàlageda ha gíwò. Dù wet'à done gits'ats'edi ha dè, ida wha gots'ò la k'e hoghàgotò, la ghò goxè gogedo, gòet'ì gha gots'adi, done nezi ts'ìlì gha gots'adi eyits'ò done gogha eghàlagide deèzò gila k'e nezi eghàlagide ha asì t'à gits'adi. Dù asì jìè t'à done ts'ats'edi sù, ts'eko hazhò dözhi xèht'e wets'adats'edi ts'edi dè, la hazhò ts'qhk'e awèts'edi.

Edznèk'e ts'ò done gogha eghàlagide sù la k'e hoghàgetò gha De Beers dù la gehtì. Done edzanèk'e ts'ò la k'e negile eyits'ò done sòlì kòta yagòla ts'ò t'ahsì la k'e hoghàtò ha ts'ìwò. Dù hamì la awèts'edi, akwelò done la k'e nùtfa dè gha hoghàwetò, edàani gosòmba k'èts'edi eyits'ò done kòta ts'ò egeèt'f'è gha hoghàgetò ha gits'adi. Done nezi gíjì gha gits'adi, asì deèzò nezi k'e eghàlats'ida dè asì goòt'ì nàowo eyits'ò done sòlì t'ahsì la k'e hoghàdegetò gha sù gohì wet'à deèzò dela nezi wek'e eghàlagide ha.

Sòmbak'è eghàlagide k'è De Beers dù hadì, done t'ala deyati k'è gonde ha òle, hanikò, wet'à done hotie enda xè esawòde sò wexòedi zò t'à ha eyits'ò done la k'e hoghàgetò dè done nàowo kòta giitò sù wetah whela adle ha.

La Giòzhe eyits'ò Asì Gits'ò Hohfè

Snap Lake Mine gha done degha eghàlada la gha nàowo deèzò seèdlà wet'à Edzanèk'e sòmba hohfè ha hòlì. Asì gots'ò hohfè ghà wexòets'ihdi eyits'ò ats'ò weghàlats'eda t'à hanì Gahcho Kué la wek'e eghàlats'eda ha. Dù hamì la gohì dè done Tìghò nèk'e, Ndìlò, T'èrehdaà, Sòmbak'è eyits'ò Lìhtsòk'è ts'ò done akwelò wet'ara xè akò goghàgeda ha. Eyit'axò dè Edzanèk'e ts'ò done degha eghàlada nàke t'à la gighàgele ha eyits'ò Canada k'èzhì ts'ò done degha eghàladedò la giòzhe ha.

TI WEXÒEDI

Kennady Tì t'fa lamòokwe nìt'ì ts'ìzò, dù la gha tì sù gígha wet'ara hòt'e. Eyit'à tì zò t'à eghàlagide ha neèt'ì eyì tì wemòò ndè esawòdech'aà whacho nègeht'f'ì t'à wek'e eghàlageda ha, eyì hamì t'a tì wexòedi xè ndè sù wemòò sù ts'ehwhì wek'e eghàlageda ha. Dù la weghàlada ha dè asì nàke hagele zò t'à ha:

- adì ndè k'e eghàlagide k'e tì adech'aà wexoghdi ha; eyits'ò
- adì ndè k'e eghàlagide ha sù tì wek'e ajà dè ekòt'ì gíhchì ha eyits'ò tì gha nìht'f'è hazhò deghà gits'ò xè tì nezi nàtso dè zò eyileh tì ts'ò hàjwì agele ha.

Emòoch'òò Hohlà eyits'ò Tì Hàezò

Dii la wek'e eghàlahoda ekìyeh, Kennady Tì ìadì ade ha. Tì ndè teèwìch'aà hanì-le dè tì ndè yìigò?a yìewìch'aà emòoch'òò hohlà ha. Eyì tì yìì edàat'ò emòoch'òò wek'e hohlà ha. Wet'à eyì tì mòhdaà tì hagezò ha ts'ò eyit'axòò dè lamòòkwe nìt'ì hazhe ha eyits'ò tì mòhdaà wek'e eghàlagìde-le sù tì wexògìhdi tì elì ha wet'àget'ì ha. Kò yagìhtsì ekìyeh emòoch'òò mòhdaà gehtsì ha eyits'ò dii la wek'e eghàlagìde wexèhòwo t'axòò dè wezò gehtsì ha.

Nàke xo dii la wek'e eghàlagìde kwe, Kennady Tì ts'ò tì N11 ts'ò hagezò ha eyits'ò whacho sù Kennady Tì sù ts'ò hàiwì adle ha. Dii wet'à eyì tì yìì tì whehtò sù hàjwì ha, eyits'ò emòoch'òò nàke hohlà ha hanì nìdè tì whacho nàke ts'ò whehtò ade ha. Chìk'eda ts'òhk'e tì whehtò sù t'a tì wexòdedì gha wet'àget'ì ha eyits'ò sazhì ts'òhk'e tì whehtò sù t'a ndè got'f'a ts'ò lamòòkwe nìt'ì sù hazhe gha weghàlagèda ha. Teè got'f'a eht'è nahdò ekìyeh eyits'ò tì yìì wegah't'ì ajà dè, tì wexòdedì tì ts'ò hagezò ha eyits'ò eyì eht'è tì wenìeht'ì xè tì nezì ade t'axòò hàiwì ats'ele ha.

Eghàlagìde Nìh Edàanì Tì Wexògìhdi Ha

Tì Wexòdedì Tì

Kennady Tì mòhdaà ìak'a negeht'f'ì t'à tì wexòdedì tì elì agele ha, dii la tì mòhdaà ìadì agele ha hòm t'a akò whehtò agele ha. Dii la k'e eghàlagìde wenìh ts'ò dii tì whehtò sù esànìle gedì nìdè N11 Tì yìì geht'f'ì ha gedì. Dii tì wexòdedì tì yìì whet'f'ì sù ats'ò wexòdedì ha, eyits'ò dii tì, tì xè eghàlagìde ha nìht'f'è weghà tì deghà nezì-le gedì dè, N11 tì ts'ò hàiwì agele ha-le.

Ndè edajìcho wek'e eghàlagìde ha wets'ò k'agede xè wexòdedì ha. Asìì weteè ts'ò negèwa ha sù wexòdedì hq't'e eyì tich'ì gha nìht'f'è gitò hq't'e.

Ndè Weyìgò?aa Ts'ò Edàanì Ndètì Wexòdedì Ha

Dii la wek'e eghàlagìde ekìyeh, ndè gotì ndè yìigò?a yìì ts'òewì ha. Dii tì yìì whacho ndè gots'ò asìì gohlì sù dàidì ade ha eyit'f'ì eyì tì adì sòòmbak'è wek'e eghàlagìde ts'ò hàiwì agele ha-le. Dii tì kwe wek'enàetse kò goyìì wet'àget'ì ha, hanì-le dè tì gìhchì t'à ahsì ndè yìigò?a wet'àhot'f'ì-le ts'ò hàiwì agele ha.

Lamòòkwe Wek'enàetsekò Ts'ò Tì Eht'ì

Tì wexòdedì k'è ts'ò tì kwe wek'enàetsekò ts'ò hàiwì agele ha, hanì-le dè ahsì ts'ò tì ndè yìigò?a ts'ò tì hàiwì ts'ò gìhchì ha.

Eghàgide K'è Ts'ò Tì Hàet'í Wexòedi

Dii la wets'ohk'e esagòjà dè, ayì edàgòjà ghà eyits'ò adì agòja eyì ndè k'e zò ɬexè whela ha. Akò ndè k'e sù tì weteèwì dè, adì kwe sù whet'í sù k'è tì weteèwì dè, ndè got'á ts'ò kwele sù, eyits'ò kwe nechàgò sù tì gha wek'èhodi ha. Kennady Tì yì adì Emòòch'òò gohì sù eyits'ò la edàaht'e wek'e eghàlada ghà eyì kwe hazhò ndè yìgòza yì geht'í ha.

Wedàetì Gha eyits'ò Ndè Nàeshe Gha Tì Hàet'í Wexòedi

Emòòch'òò t'á Kennady Tì ɬak'a negèle ha, mòhdaà tì achì whacho tì ts'ò anade ha eyits'ò mòhdaà tì ɬa sòmbak'è wet'á eghàlagide ha. Dii hanì eghàlagide wet'á edaìwha ts'ò Kennady Tì yì tì nàgeht'í haìle sù, nek'òa ade ha. Akìhò, Hearne ndè yìgòza eyits'ò la eyileh weghò nàxòt'e kwe tì weyì dagozò ade ha. Tuzò ndè yìgòza weghò nàgìt'e dè, ahsì tì whehtò sù, dii tì yì ɬagele ha.

Tì yì edàanì senàdle ha gedi ɬe sù weghò nàgìt'e t'axòò dè, achì ɬwe weta nàt'í gha ts'àtà seèdle ha eyits'ò ndè got'á ts'ò kò yagihtsì dè sù eyì sù nàezhe ha, dii hazhò seèdla t'axòò Kennady Tì achì tì weyì nàgeht'í ha. Tì N11 ts'ò Kennady Tì ts'ò geht'í ha. Ek'èdì eyits'ò honòdàots'ò ek'ètai xo ts'ò whacho tì Kennady Tì yì nàet'í ha hòni, tì weyì nàgeht'í t'á eyits'ò whacho tì weyì nàt'í ha hòni, ɬdi edàanì wegah'tì ɬè ts'ò weyì nàt'í ha.

Eyì tì weyì tì whacho whekò yagohì achì weyì tì nàt'í dè, Kennady Tì ts'òh emòòch'òh hòlì hò, hanì-le dè, eyì tì mòhdaà whacho tì whekò sù whacho nègeht'í ha hanì-le dè ɬzhì agele ha wet'á ɬwe eyits'ò tì ɬeta nàt'í ha. Tì whacho t'et'ò t'á achì eyì tì weyì nàt'í ha eyits'ò wet'á ndè tsèewìch'áà weka asì teè whehchì adle ha.

WEDÀETÌ GHA EYITS'Ò NDÈ NÀESHE GHA

La Gonàdà Whezò

Dii la edàanì weghàlada ha seèdla eyits'ò dii nàowo nàke weghà adle ha:

- “ts'ehwhì senàdle”, dii hats'edìa ts'edì, ndè mòhdaà nahdò sù achì ɬdi edàanì wegah'tì ɬè sù ts'ò senàdle ha, hagogedi ts'ò; eyits'ò
- “edàanì senàdle ha”, dii hats'edìa ts'edì, dii sòmbak'è weghò nàxòt'è nìdè, eyì nèk'e gà edàanì ndè wegah'tì ɬè ts'ò anagele ha, eyits'ò wenàt'ì sù ha.

Ayì ha ndè senàdle ha ts'et'ì, ndè k'e eghàlagìda t'axòò ndè esawodèch'aà eyits'ò ndè tsègìhdè nìdè ìdì edàani wegah't'ì ìlè sù wets'ò hanì wegah't'ì anagele gehdzà ha, edàani weyì hwe eyits'ò tich'aàdì weyì nàdè ìlè sù ts'ò anagele ha.

Edàani Wedàet'ì eyits'ò Ndè Nàeshe Weghàlageda Ha

Dù la wek'e eghàlagìde neèhò, eht'è eyits'ò ndè got'a ts'ò eht'è hagele sù, achì wet'anàt'ì ha dè hadle ha. Lamòòkwe nìt'ì ts'ò kwe nàgehde xè lè elì àt'ì sù, eyits'ò kwe nechàgò whet'ì ndè yì nàgeht'ì ha, eyits'ò kwe ?òòdè gik'e eghàlagìde nìts'ò eyits'ò ndè yìgòza 5034 ajoneh dagòzo ade ha eyits'ò Hearne ndè yìgòza tanì ts'ò dagòzo ade ha.

Nòdè ts'ò dù hanì eghàlagìde:

- nàedi'ì wets'àhòejì hazhò nàgewa ha;
- wet'à eghàlageda mbehchì eyits'ò wet'à eghàlageda goht'ò hanì-le dè asì achì wet'anàts'et'ì ha dìle hanì ìda ts'ò nàezhe ha (Kòedeè ts'ò hanì-le dè Hat'òdeè ts'ò), ìdae xo t'ìlì hòlì dè wek'e nàezhe ha;
- kò hazhò eyits'ò asì hòlì hanì, ndè goka wet'à asì ts'ehdzèkwe eyits'ò kò got'a wet'à hoh'è hazhò nàezhe ha hanì-le dè kwech'ì whet'ì yì wek'èkò ha;
- ndè t'ala ts'ìwò sù hagege ha eyits'ò ahs'ì whacho asì t'à wedàedze ha, eyits'ò akòt'ì seèdle ha, hanì-le dè whacho negèwa whacho t'ò yì negèwa ha eyits'ò ìda nàezhe ha;
- hwe teè nàdè achì tì yì anagelea eyits'ò achì teè yì asì nàeshe ha; eyits'ò
- Kennady Tì wemòò emòòch'òh whehchì hagele t'à achì weyì tì anagele ha.

Kwe nàke ndè k'e whet'ì sù a'ì ha. Sazhì ts'òk'e whet'ì sù 90 m dàjdoò, eyits'ò dànjhts'ì ts'òhk'e whet'ì sù 70 m dàjdoò ha. Wek'ambà nezì hoh'è ha eyit'à ndè hodàezà-le. kwe 2m ts'ò wemòò whet'ì ha eyì kwe sù wets'ò nàedi'ì hàjwì dè gha sù hòt'ò ade haà-le gha weka adle ha.

Kwech'ìl'è l'at'ò k'è weka kwe nechàgò wek'e l'ageht'ì ha wet'à kwech'ìl'è hazhò ts'ò dàihdì ha-le ts'ìrò, eyits'ò kwe nàedi'ìl'è wets'ò while ajoneh 1 m eyits'ò 2 m hàjcho ts'ò dù weka nègèt'ì ha. Dù kwech'ì 1 m hàjcho kwe achì dù kwe whet'ì sù ndè ts'ìwìch'aà dù kwe weka nègeht'ì ha.

Tuzo ndè yìgòza, nòde wek'e eghàlada ha, weyì asì nàgeht'ì ha-le eyits'ò 350 m ts'ò weyì gòza ha. Dù ndè yìgòza weghò nàhòt'e nìdè tì weyì nàgeht'ì ha. Hearne ndè yìgòza kwech'ìl'è t'à tanì ts'ò weyì nàgeht'ì ha eyits'ò 150 m ts'ò weyì gòza ha.

Akq ndè k'e eghàlagide hazhò esadech'aà segele ha eyits'q ndè wemqò edàani wegaht'ı wexèht'e adle ha. Kennady Tı wemqò edàani ndè wegaht'ı t'oh nàeshe ha wıdı nıle. Edzanèk'e ıadı ts'q dı hanı ndè edzanèk'e ts'q edàani ndè nàegehshe wedànàgetà t'à dıhdè edzanèk'e weghà ndè nàegehshe ha gehdza ha. Akq edàani ndè wegaht'ı weghà gehtsı t'à wek'e t'oh dehshe ha gehdza ha.

Sqòmbak'è wedàetı eyits'q ndè nàegehshe ha segogele ha sı De Beers dı nàowo edıawa ts'q wexogıhdı t'axqò, ası mqhdaà wegehdza ha eyits'q ası wegò gıgha gohı dè, eyı sı yazèa ıadı ade ha dè hagele ha.

EDÀANÌ NDÈ WEXÌIDI HA

Adì sòmbak'è wek'e eghàlagide ha sù sù nechà nìle (1,235 ha, haìcho sòmbak'è hòt'e eyits'ò kò sù 853.3 ha sù yagohfe ha t'a ndè xìdi ha eyits'ò tich'aadù teè nàdè xìdi ha). Dì ndè haìcho weghò gots'ede sù Kennady Tì gik'e eghàlagide k'e awèts'edi. Eyit'à, nìhts'ì, eht'è, t'oh eyits'ò tich'aadù sù hòt'ò wexìdi ha-le. Kennady Tì wek'e eghàlagèda ekìyeh tì hazhò hagèzò ha t'alì ndè sù hòt'ò wèidi ha-le, teè weyì tich'aadù nàdè sù gìgha wet'ara neèt'à eyì wù weghò nànegide ha. Kòta dणे nàde dì hagedì, ekwò t'a sù gìgha wet'ara gedi.

EKWÒ

Edàanì Ekwò Wet'ara

Ìneè whagot'sò dणे eyits'ò tich'aadù efexè nàde neh, t'à dणे ekwò ghò nàzè. Dणे sòlì gha ekwò sù wet'ara eyits'ò dणे hazhò edzanèk'e sù nàdè gìgha wet'ara. Dणे edzanèk'e nàdè gìghò shèzhe hòt'e, eyits'ò la gà dणे sòlì gineè gà dì tich'aadù gìgha wet'ara nàdè.

Dì la edàanì ekwò xìdi ha hòmì gedi t'à dणे sòlì sù gìghò nànegidè. Ìdì 5 eyits'ò 10 xo gots'ò Edzanèk'e eyits'ò Hotenda nèk'e ekwò edlàatìq wekara sù ìzhì ajà gedi t'à dणे gìghò nànegidè.

Ekwò Edàanì Asù Wet'à Wexòera

Ekwò k'ehòdedeh tich'aadù elì, xo t'at'e hoizì k'e ts'ò naàhà, dechìta ts'ò eyits'ò nègòle gha tichomba ts'ò naàhà, eyits'ò xat'ò k'e dè achì hoizì k'e ts'ò naàhà. Asù k'eha asì ìadì ts'ò k'èrà, adì wèndì gohì ha, adì nezì k'èrà ha, adì kw'ih/ts'oh ch'aa k'era ha, eyits'ò gìghò nàzèch'aa akò ts'ò k'èrà.

Sìyàìwa t'at'e ekwò edàatìq sù ìdoo eyits'ò ìzhì àt'ì. Dणे edàatìq xo ts'ò enda sù weta ts'ò qhk'èa ekwò netìq àt'ì eyits'ò ekwò netìq-le àt'ì. Edàah't'e, hìk'è eyits'ò xok'e goìwa k'era, eyits'ò edàatìq ndègok'eèk'ò eyits'ò sù ayì ts'ò hanegìra t'à hahot'ì honì. Dì whalèa gots'ò ekwò hoizì k'e edàatìq kaza k'èrà ìlè sù sù netìq-le ajà, adì ts'ò nàera akò sù dणे gohì-le hò ìfa netìq-le ajà.

Xo t'at'e ekwò goìwa ts'ò naàhà hoizì k'e ts'ò eyits'ò adì nègòle ts'ò nàgehà neèt'à qhk'èa dणे ghò negìhà, kòta lanì, jìhdò eyits'ò dechìmì nàgezèdò kò, sòmbak'è eyits'ò kwe hagetadò ghò negìhà. Dì hanì ndè k'e gohì dè gìgha gozò-le lanì hòt'e, ekwò nàgezè nìle ts'ìzò, nàxòegèjì ha dì hanì-le dè hoizì k'e kò yagòla dè yenì at'ì ha

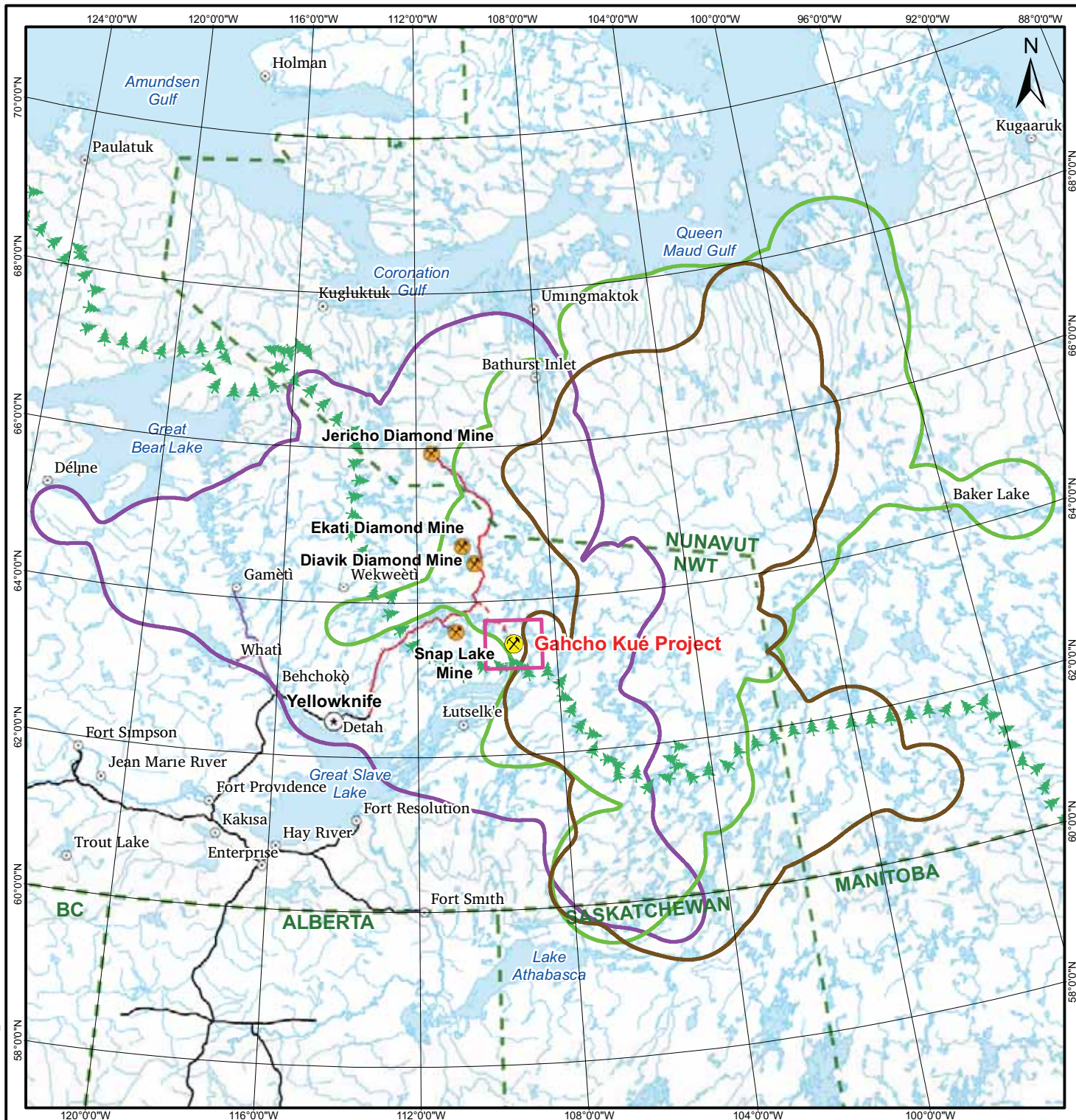
dì. Ekwò sù sòmbak'è gà sù at'ì weghò nezì-le, eyits'ò dọ ts'ò gojwa-le k'era dè ekwò dejì xè nezì shètì ha-le hõnì. Wet'à sù nàgètso-le lamì eyits'ò la ch'aà ahsì ts'ò k'etòmogehà.

Asì ìadì sù wet'à ekwò nàgòshe-le, dù hanì hõt'e:

- Łìk'è eyits'ò xok'e ekwò wet'à nezì egenda ha ahsì gindì edàatfò eyits'ò degà gindì gohì nì eyits'ò wet'à nezì egenda ha nì, eyits'ò tsìa edàatfò eyits'ò ahsì hotì egenda ha nì sù gìghò nanidè.
- Zhah sù, edajtò eyits'ò dezhi nì, wet'à ekwò hòt'ò k'ehà ha nì gìghò nànegidè, eyits'ò ahsì gindì hageta ha wìndì nì.
- Mòht'aà edàgòt'e ghà sù wet'àza, ìwhà ?eèk'ò-le hanì-le dè ìwhà zha nàyì-le wet'à ekwò wendì ghò shèt'ì ha dì àt'ì. Dù sù wet'à tsìa wegohè dè edajcho ha hõnì eyits'ò ejiet'ò edàatfò t'à eht'ò ha dìle sù gìghò nanidè.
- Ts'oh yìk'adè sù wet'à tsìa eht'ò ha wìndì-le, eyits'ò wet'à sù ekwò hazhò wet'à nezì shègezhe-le, nàxòdegèjì ha dì eyit'sò xok'e gha łegek'à agede ha dì.
- Dõne sòjì gìghò nàzè t'à, kwet'ì dìhdè nàdè t'à eyits'ò dõne dìhdè edzanèk'e nàdè-le sù wet'à.

Ekwò eyits'ò Gahcho Kué La

Ekwò sòmbak'è gà k'era t'a Bathurst ekwò wìyeh, hanikò, ekwò Ahiak (Queen Maud) wìyeh eyits'ò Beverly ekwò wìyeh sù elak'a łete elèxè k'era (Wegaht'ì 6). Bathurst ekwò Bathurst Inlet ts'ò chìk'e ts'òghk'e dechìta ts'ò k'era. Dù gha ekwò edàatfò ìlè sù, dù gha sù netfò-le. 203,000 ekwò 55,600 ekwò 1986 2006 ts'ò ajà. 1986 hò, 472,000 ekwò ìlè eyits'ò 2006 k'e128,000 ajà. June 2009 k'e asì hazhò nàetà hò, 31,900 ekwò hatfò gohì ajà gedì ìlè.

G:\2009\1365\09-1365-1004 De Beers Gahcho Kue EA Support\GIS\Simaps\KLOI\01-07-030-GIS_TLICH0.mxd

Ndè Njhtè k'è

- Gahcho Kué Project
- Sombak'è Gòzò
- Edanę gha Kòta-dè
- Iqđ dq Iq nàdè
- Tjhi-dè
- Xo Tjhi Gołj
- Tibbitt-Contwoyto Xo Tjhi
- Xo Tjhi K'è
- Tj Njłłj
- tj whehtq
- Edzanę/Mqlaenę tj'j nujt ij
- Dechjla
- Ahlak Ekwò Hoidj K'è
- Bathurst Ekwò Hoidj K'è
- Beverly Ekwò Hoidj K'è
- Edj Wehoidj K'è

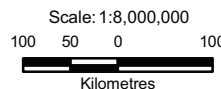
NOTES

Base data source: The Atlas of Canada; Derived from GNWT - ENR Data

GAHCHO KUÉ PROJECT

**Bathurst, Ahlak eyts'q Beverly
Xo Tat'è Ekwò Edàtlq Naeza**

PROJECTION: Canadian Lambert Conf. Conic   DATUM: NAD83

FILE No: KLOI-07-030-GIS_TLICH0   DATE: June 24, 2011

JOB NO: 09-1365-1004   REVISION NO: 2

OFFICE: GOLD-SAS   DRAWN: ANK   CHECK: JV

Wegaht'j 6

Sìghà sòmbak'è k'e eghàlagide ekìyeh ekwò akò k'èra ha hòni, hanikò June negòleh ekìyeh t'a la ts'ò chik'è ts'òhk'e ts'ò geèlì. Xok'e eyits'ò Lìk'è la gà ekwò edàatìò k'èra sù xo t'at'e ats'ò ìadì àt'ì eyixè sù gihà.

Edzanèk'e dù hanì sòmbak'è la eyits'ò sòmbak'è eyileh dù hanì la lanì sù ekwò xidì ha. Sòmbak'è la wets'ìh'ò ekwò ndè 400 hectares k'e k'èra hale, eyits'ò la wemòò 15 km sù ìdì ndè hàjcho wet'aget'ì ìlè sù, achì wet'aget'ì ha-le hòni. Ndè edajcho ekwò k'e k'èra sù, eyì nàetà ha dè, sù nechà nìle.

Xo tìlì 8 sa ts'ò eyits'ò 12 sa ts'ò Tibbitt Contwoyto ts'ò nìj'è wet'aget'ì ekìyeh eyits'ò xo tìlì la ts'ò nìj'è wedahajto dè edàani ekwò k'èra eyits'ò edàani k'èra wexidì ha hòni. Kò yagihstì ekìyeh t'ahsì d'one ìò et'ànagide ha neèt'è edàani k'èra ìlè sù ìadì ade ha. D'one ìò eyì tìlì k'e aget'ì ade ha. La weghò nàxòt'e dè, kwe eyits'ò kwech'ì whet'ì sù, eyì ndè k'e gìgha wedè hohlè ade ha ndè 300 ha hàjcho.

Dù la wet'è sù hòt'ò ekwò gìgha ìadì agode t'è ts'ida wexè ìadì agode t'è negòle ha wexidì haà-le. Sòmbak'è wets'ìh'ò eyits'ò ekwò edàatìò eyì nèk'e wek'ehowho ìlè sù eyits'ò ekwò edàatìò sù hòt'ò ìadì ade haà-le. Tì ìadì, eht'è eyits'ò t'oh ìadì t'è ekwò edàani enda ìadì ade haà-le eyits'ò d'one sù ekwò yedè sù wexidì haà-le.

KENNADY TÌ YÌ TI EDÀNAHTSO EYITS'Ò LÌWE

Wegondi

Kennady Tì wet'è ts'ò lamòòkwe gohì neèt'è, De Beers eyì tì mòhdaà hagezò ha gìwò, wet'è sòmbakwe hagele ha gìwò ts'ìzò. Dù la weghò nàxòt'e dè, Kennady Tì achì weyì tì nàgeht'ì ha. Kennady Tì ìadì agele ha neèt'è, Kennady Tì ahsì t'sò sù tì weyì nàgeht'ì ha, tì edànahtso eyits'ò hìwe sù gìgha wet'èra.

Kennady Tì Yì Edàani Tì Wexòedì Ha

Kennady Tì wemòò eyits'ò weyì Emòòch'òò hohlè ha wet'è edàani tì k'et'ò wexòegihdi ha. Emòòch'òò mòhdaà weghà edàani tì k'et'ò wexòegihdi ha eyits'ò edàani eyileh tì ts'ò tì k'et'ò wexòedì ha hagele ha. Emòòch'òò wedàezhe ha wet'è eyì tì weyì tì whehtò sù hagezò ha ts'ìzò eyits'ò ndè yìgòza wet'è sòmbakwe hagele ha. Kennady Tì yì Emòòch'òò nechàlea gehtì ha mòhdaà wet'è tì ìadì ts'ò hàiwì ha wet'è tì wexòegihdi ha adle ha. Dù tì whehtò sù tì wexòedì tì wìyeh ha.

Dii Emòòch'òò hòlì dè, Kennady Tì wemòò tia eyits'ò dehtsòa yagòla mòhdaà ładı ade ha. Dehtsòa mòhdaà dii Emòòch'òò ts'ò hałı whacho egò ha, mòhdaà tı netłò hałı ade ha. Akò ndè ts'ò gojwa-lea tı yagòłı sıı, mòhdaà tı ndè wedàewi ha eyits'ò tagòwha xè nechàgò ade ha. Dii tı yì tı netłò ade ha 0.8m eyits'ò 3.5 m ts'ò ade ha. Tamba ndè tsèwı wegaht'ı dè eyits'ò teè tatı t'à eth'è dàedi lanı wegaht'ı dè, tamba wexòedi ha weghàlada ha.

La wek'e eghàlagide ekıyeh, kwech'ıı hazhò eyits'ò kwech'ıı whet'ı ts'ò tı hałı dè, eyı tı ndè ts'ò hałwıch'aà eyı tı ts'ıhchı ha. Dii tı achı wet'ànàts'et'ı ha hanı-le dè tı wexòedi tı whehtò ts'ò ats'ele ha, eyıt'à tı nezı ade ts'ò akò wek'èhodi ha eyıt'axòò haıwı ats'ele ha.

Sòòmbak'è la weghò nàxòt'è nıdè, Kennady Tì ıdı edàanı tı k'et'ò xè hałı sıı achı hanı k'et'ò adle ha, eyits'ò Kennady Tì achı dagòzò adle ha. La wekwe Kennady Tì weyı tı edàatłò ıle sıı achı hatłò tı weyı nàgeht'ı ha ıda 8-9 xo ts'ò agele ha. Kennady Tì wemòò Emòòch'òò hazhò tı efexè'e nııt'ı dè, eyı Emòòch'òò mòhdaà hàzhe ha hanı-le dè ızhı adle ha, wet'à tı achı k'et'ò ade ha eyıxè ıdı la wexè hojwo kwe edàanı hwe Kennady Tì k'eò ıle sıı achı hanade ha. Emòòch'òò mòhdaà àela ha wet'à hwe wegħa asıı teè whela ha.

La weghò nàxòt'è dè, la wexè hojwo kwe Kennady Tì edàıcho ıle sıı, 14% wek'azı aıcho ade ha. Eyı tı ts'ò kwech'ıı hàzhe sıı eyits'ò kwech'ıı wek'ènàetsè ts'ò hageht'ı xè eyı kwe ızhı teè got'à ts'ò kwe hòt'e ıle t'à achı weyı nàgeht'ı ha.

Kennady Tì Yı Edàanı Tı Wexòedi Ha

Dii la wets'ızò asıı nıhts'ı yı ade ha (nıhts'ı ts'ò wıyeh) akò eghàlagide wet'sızò kwe wek'ènàetse t'à, satsòmbèhchı eyits'ò eht'è wedàehdı ts'ızò. Dii hanı teè wet'a ts'ò ade ha, eyits'ò ndè k'e ade xè zhah hanı-le dè chòh at'ı dè ndè ts'ò hałwı ha. La wegà tia mòhdaà yı satsò netłòlea gohı gedi hanıkò, tı wegħa nàowo gohı wegħa eghàlagide nıht'è edàatłò hałı sıı yazèa wek'azı. Dii wek'ahòetò hò, ahsı hwe teè nàdè wegħa nàtso ha nıı gedi t'à eht'è dàıhdi ts'ızò eyits'ò satsò teè gohı wek'agehtò t'à eyı sıı netłò-le gedi.

Kennady Tì hagezò ekıyeh, ndè yıgòza tai hazhò weyı kwe hagehge ha wet'à lamòòkwe hazhe ha. Dii la wek'e eghàlagide ekıyeh, ndè weyıgòza ıle - 5034 wıyeh - weghò nàxòt'e t'axòò dè achı kwech'ıı eyits'ò kwe wets'ò lamòòkwe hałı t'axòò ndè yı nàgeht'ı ha. Achı ndè yıgòza ładı - Hearne wıyeh- weghò nagıt'e t' axòò tanı ts'ò kwech'ıı weyı nàgeht'ı t'axòò, achı tı weyı nàgeht'ı ha. Ndè yıgòza nõde whehtò sıı - Tuzo wıyeh- akı hanı weyı nàgeht'ı hà-le aıhtò ha. Tı mòhdaà hałzò sıı, achı netłò-lea weyı nàgeht'ı ha. Eyıxè, ndè tı sıı ndè ts'ò hałwı sıı, tı kwe ts'ò hałı hanı ndè weyıgòza ts'ò haıwı ha. Dii tı weta asıı nayı gohı sıı neèt'à dii tı t'ala

lanì hà-le. Kennady Tì weyì tì nàgìht'fì dè Dii ndè yìigòza eyit'sq Hearne ndè yìigòza ìak'a sù tagòhwhàà ade ha. Ndè weyìigòza sù tagòhwhàà Tuzo 285 m hq't'e eyits'q Hearne 130 m hq't'e, eyì t'ahsì tagòhwhàà -- eyits'q weyìigòza wet'fa ts'ò, wet'fa tì whehtq sù ets'aàt'f'ò hà-le eyits'q tì weka gohì xè k'et'f'ò hà-le.

Satsò wet'à ets'eèt'f'è t'à, dui la Kennady Tì k'e eghàlagide nù eyts'q weghq nàxòt'è nùdè tì edàani ha sùni gedi t'à wegondi gehtsì. Tì wek'e eghàlagide ekìyeh, tì hagezq, teè got'fa ts'ò kwe wegaht'f'ì, kwe hageht'f'ì, adì tì k'et'f'ò ìadì ageh'f'ì, sqòmbakwe hazhe gha wek'enàetsee, eyits'q achì tì weyì nàgeht'f'ì, dui hazhq edàani tì wexìdì ha hqni gedi t'à wek'agehtq. La wexè hojwo kwe gik'ahtq, ayì teè gohì sù hani wegògìh'q, t'oh eyits'q satsò, eyits'q dui la wet'à asù mòhdaà ìadì agìla. Eyits'q Kennady Tì la wek'e eghàlagide t'à asù mòhdaà ìadì ade ha hqni gedi t'à sù wegògìh'q.

Kennady Tì weyì asù teè dehshe, dewa lanì ìda whàà gots'ò deèzq netf'q ade ha. Hanikò, dui hani ìadì ade ha neèhò, hwe eyits'q tich'aàdì teè nàdè sù hot'f'ò wexìdì hà-le

Kennady Tì yì hwe wendì gohì sù, phosphorous lanì, sqòmbak'è wedaàtq t'axòq dè, dui hani kwech'ùlè ts'q tenàgìt'f'ì sù ts'q whacho haìwì ha hqni, kwe nechàgò ts'q, eyits'q kwech'ù ts'q sù whacho haìwì ha hqni gha ìla wek'agehta.

Satsò, chromium, satsò, nickel, zinc, satsò dekwoo eyits'q sahxì hazhq whacho tì yì dehshe, eyits'q kwech'ù ts'q whacho haìwì eyits'q lamòqkwe ts'q sù haìwì. Tì edàanahtso gha wexòedi gha sù nùht'f'è gohì, wet'à ashì hwe teè nàdè wexìdì ha hqni gha wexòedi. Dui la weghq nàxòt'è dè eyits'q achì tì Kennady Tì haìwì adle t'axòq dè, dui hani zq Kennady Tì weta gohì ha hqni chromium, iron, cadmium eyits'q satsò dekwoo Kennady Tì weyì gohì sù weghà dui hani xègìhdzà ghà yazèa nàtso ha honì. Hanikò, jò ìzhì dek'eh'f'è ha neh, dui satsò hazhq teè gohì neèhò, Kennady Tì yì teè tich'aàdì nàdè xìdì hà-le.

Kennady Tì Edàani Teè Tich'aàdì Nàdè Wexìdì Ha

Tì weyì asù ìadì ajà dè wet'à hwe eyits'q tich'aàdì teè nàdè edàani egenda ìlè sù ìadì ade ha hqni, tehtsàtsòa lanì nechàlea eyits'q hwe wendì lanì. Tì wek'ahòeta weghà, asù tai ts'q tì yì gohì dè, eyits'q la wedaàtq t'axòq dè wet'à edàanahtso neh wek'ets'ezhq ha: satsò dekwoo, iron eyits'q strontium. Dui wek'èjq ghà, ìda whààgots'ò edàani hwe eyits'q tich'aàdì teè nàdè wexìdì ha hqni t'à edàatq tì ts'òelì ghà wek'èjq ha eyits'q tì yì edàanahtso ghà wexìdì ha.

Kennady Tì yì tich'aàdì nàdè sù, dui asù hatq teè gohì hò wexìdì hà-le. Satsò dekwoo eyits'q satsò Kennady Tì wegohì hq't'e hanikò, edàatq gihzì ìlè sù yazèa

wete gihà. Satsò dekwoo Kennady Tì teè wegoḥ sù, tich'aàdù teè nàdè xiidi hà-le, asiì ìadḥ sù teè nàdè sù wet'à yihchì eyits'ò satsò dekwoo Kennady Tì yì yazèa wete gohḥ nàetà. Satsò t'a yazèa wek'azḥ gohḥ nàetà eyit'à hwe teè nàdè xiidi hà-le. Hanikò, strontium edàatḥ gohḥ xè edànahtso gedì ḥlè sù yazèa wete ts'ò we gohḥ gedì, Dḥne asiì yidànatadḥ yagḥḥ hagedì, Kennady Tì yì strontium gohḥ nehò, tich'aàdù teè nàdè gedè hà-le hḥnì.

Kennady Tì Yì Ḥwe eyits'ò Ḥwe Adḥ Nàdè

Kò Hohḥ eyits'ò La Wek'e Eghàlagide

Kennady Tì yì hwe wekaza gohḥ eyits'ò wegà tì gohḥ sù yì, hwezo, fi, ts'èt'ḥa, ḥhdaà, burbot, chub, hwetsoa eyits'ò stickleback.

La weghàlada ts'ò hwe edàatḥ Kennady Tì yì gohḥ ḥlè sù dḥ la weghḥ nàgèt'è ts'ò hwe gohḥ hà-le. Tì hatḥ hazḥ hagezḥ ha, wet'à tì wet'a ts'ò lamòkwe nḥt'ì sù hagele ha tì got'a ts'ò hagezḥ ha, eyits'ò dḥne weyì eghàlagide ha gozḥ adle ha. Eyì tì ts'ò tì hagezḥ kwe, hwe hazḥ gihchì ha.

Ahḥneh 432 ha tì hḥcho hagezḥ ha (hanì-le dè mḥhdaà zo), hanikò, wek'e eghàlada nìts'ò ìadḥ adea-le. Dḥ la weghḥ nàxòt'è nḥdè, hwe achḥ weyì nàgeht'ì ha. Ahḥneh 83 ha tì hḥcho hagezḥ ha eyits'ò ndè ìadḥ ade ha nehò, eyit'axòḥ la weghḥ nàxòt'è dè, achḥ tì weyì nàgeht'ì ha. Dḥ ndè weghḥ gots'ende sù, wemòḥ hazḥ emoch'òḥ gohḥ ha eyits'ò ndè yì sù gòza ha, hanikò, dḥ la weghḥ nàxòt'è dè achḥ tì weyì nàgeht'ì ha.

Kennady Tì ts'ò tì hḥḥ sù nḥdè, neghà eyits'ò tagòwa-le wega dehtsa gohḥ. 4 km hḥdoo, 500 m hḥkò eyits'ò 4 m hḥtḥ. Eyile tì ts'ò whachò whet'ì agele ha eyits'ò Emòḥch'òḥ weyì t'a wek'e eghàlagide ha. Kennady Tì yì gha dè akḥ t'a sù tàgòwhàà. Dḥ weyì hwe nàdè sù ìadḥ ade ha hḥnì, adḥ ts'ò k'eḥò ḥlè sù haget'ḥa-le ts'ḥḥ, xok'e gha eyits'ò ḥk'è sù edì nḥdè tàgòwhàà ts'ò k'egeḥò ha dḥ ade ha. Hanikò, ḥhdaà, ts'èt'ḥa, eyits'ò burbot sù eyixè hwetsoa kaza sù ḥḥa gohḥ ha.

La Wedàetḥ

Dḥ la wedàetḥ t'axòḥ, Kennady Tì weyì nàgeht'ì ha. ḥda ek'èdḥ xo ḥtḥ xo ts'ò achḥ tì weyì nàgeht'ì ha. Eyit'axòḥ dè Emòḥch'òḥ nàgeèwa ha hanì-le dè weghàgòza agelea, eyits'ò hwe eyits'ò tì eyì tì weyì eḥeta k'eḥò ha, ḥdḥ tì edàani ḥlè sù ts'ò anade ha.

La wekwe teè edàgòt'e ìlè sù wexèt'e ade hà-le , la weghò nàxòt'è nìdè teè asì yàeshe ìlè sù ìadì ade ha honì, eyits'ò tì sù ìadì ade ha neèt'à teè asì yàeshe sù deèzò nàtso ade ha. Dì gha ayì edàatìq ìadì ade ha wek'ejò-le eyits'ò De Beers dì wegondi deèzò wets'ò ha, 2011 k'e dì hanì wegondi wedanàgetò t'axòq dè gik'ezhò ade ha. Edàani sòqòmak'è senàdle ha nàowo gits'ò hq't'e, dì wet'à edàani phosphorus tì ts'ò haiwì hà-le gha gedì dè, dì nìht'è weghà hadle ha dìle.

185 ha tì hàjcho wedè hohlè ha, kwe hazhò tì hàgìzò eyits'ò kwe sù hàgìla t'axòq, achì kwe'chì weyì nàt'f'ì ha dè tì edàjcho ìlè sù netìq-le ade ha. Dì gha eyì tì yì hwe while ade ha neèt'à De Beers ayì edàgìla dè wets'ògehdi ha honì gedì t'à wedanàgeta. DFO eyits'ò dणे mōhdaà dì hanì nàowo ts'ò k'agede gots'ò gogende xè wegha nàowo nìht'è gehtsì ha.

KENNADY TÌ WE?ÒTS'Ò EDÀANÌ TÌ EYITS'Ò LIWE WEXÌIDI HA

Kennady Tì Lockhart River ìdoo ts'ò hàjì. Chìk'eda ts'òhk'e 70 km ts'ò hàjì, tì nechàlea hazhò ts'ò hàjì, Kirk Tì eyits'ò Aylmer Tì ts'ò hàjì. Aylmer Tì Lockhart ndeh nìq ts'ò hàjì, tanì ts'ò hàjìdoo. Lockhart ndeh nìq Tìndeè ts'ò hàjì. (Wegaht'ì 2).

Asì ìlè nechà hagode ha sù, dì la wexè hojwo dè tì Kennady Tì ts'ò tì hàjcho hazezò ha la sù nechà hq't'e eyits'ò achì eyì tì weyì nàgeht'f'ì ha. Dì hanì eghàlagide ha dè asì tai lanì sù gìghò nànidè, Kennady Tì wets'ò tì hàjì weghò nànegidè:

- Kennady Tì ts'ò tì hazezò ekìyeh dè, akò ts'ò tì tì nechàlea ts'ò hàjìt'f'ì edàdèa honì;
- edàani tì ìzhì ts'ò tì eyits'ò dehtsoa ts'ò hàjì sù dek'azì adle ha eyits'ò edàani kò yagìhtsì nìjts'ò eyixè eghàlagide sù dè eyits'ò tì hazezò ekìyeh dè; eyits'ò
- dì la ts'ò tì ìzhì tì eyits'ò dehtsoa ts'ò hàjì sù hwe eyits'ò asì ìadì teè nàde wexìidi ha honì.

Eyixè, adì eghàlagide wemòq Emòqch'òq hohlè xè wet'à ìdoo ts'ò tì Kennady Tì ts'ò hàjì whacho ts'ò hàjì ha. Dì hanì wet'à tì eyì tì ts'ò hàjì dè wet'à tì ìdoo ade eyixè sù adì hwe k'e?ò eyits'ò edàatìq ìlè sù ìadì ade ha.

Dì hanì ìadì ade ha sù eyits'ò edàani yazèa dek'azì adle dè ts'edi t'f'ì dì nìht'è ìda whehchì weyì dek'cht'è.

Ti Netlò K'etf'ò

Kennady Ti ts'ò ti ɔzhì ts'ò ti haɔlɔ sɔ, akò ts'ò ti hagezò dè, eyi ti sù netlò ade ha. Ti hagezò dè, ɔk'è ghà ti sù nàtfa k'etf'ò agele hà-le. Ti nàtfa k'etf'ò dè Kennady Ti ts'ò ɔzhì ts'ò ti eyits'ò dehtsoa nɔlɔ sɔ wexùdi ha.

ɔzhì ts'ò dehtsoa ts'ò ti haɔlɔ sɔ, sù nàtfa k'etf'ò t'á tía yì t'oh yàeshe ɔadɔ ade t'á wexùdi hà-le hanì-le dè ɔwe yit'á negòle xè akò ɔwea yehshe ɔot'e. Ti hagezò ekìyeh deèkè agehɔ eyits'ò mìtfa agehɔ dè ti ts'ehwhà ɔdoo ɔzhì anàt'ɔ ha, ɔwe hagezò hà-le, hanì-le dè ahsɔ ts'ò haìwì hà-le.

Ti hagezò dè N11 sɔ wexùdi ha, Kennady Ti ts'ò ti haìzò sɔ wets'ò ade ha. N11 ts'ò ti hagezò sɔ, ti edàatfò N11 ts'ò hagezò weghà hanahtfa ti k'etf'ò ha eyits'ò ti edàitso k'etf'ò ha sɔ N11 ts'ò hagezò wets'ò hoelɔ, eyits'ò ti edànahtso k'etf'ò sɔ nàke xo t'at'e at'ɔ. N11 ts'ò tik'amba ti ts'ìwì hà-le gha, eyits'ò asì nechàlea zò eyi ti ɔzhì ts'ò haɔlɔ ɔadɔ ade ha. Eyì ti edàani k'etf'ò ɔadɔ ade ha nehò, ts'èt'ɔ N11 yì k'eɔ ɔadɔ ade hà-le. Ti xùdi ha dè netlòlea zò wexùdi ha honɔ. ɔk'è ti ɔwhà k'etf'ò dè, wet'á ɔwe ɔdoo ts'ò naimɔ ha nɔwò tahkò, hanìkò ɔwe gha dè netlò-lea ade ha ts'edi-le, sù wegħa nezɔ-le ts'edi ts'edi-le. Ti hagezò wexè hoɔwo dè, hanì-le dè wedagħhdò dè N11 ts'ò ti haɔlɔ ɔadɔ ade ha, wet'á ɔwe hagezò hà-le hanì-le dè whacho àida hà-le.

Kirk Ti ts'ò ti nùt'f'ì ekìyeh, edàani dehtsoa ts'ò ti k'etf'ò eyits'ò ti edàatfò at'ɔ sù wek'ejò hà-le, tía ts'ò eyits'ò dehtsoa ts'ò ti k'etf'ò lanì nechà hà-le.

Ti Netlò-le K'etf'ò

Xo t'at'e dɔ la wek'e eghàlagide kwe eyits'ò weghò nàxòt'è dè, Kennady Ti ts'ò ti haìwì sɔ 25% dek'áɔ ti haìwì-le ade ha. Hanìkò, Kennady Ti ts'ò ti haɔlɔ nehò, ts'èt'ɔ dehtsoa yì negòle eyits'ò adɔ nàdè wexùdi hà-le, hanìkò xo t'at'e hà-le honɔ, hanì-le dè ɔets'ò goɔwa-le negòlea-le honɔ, ɔadɔ weghàts'èda dè wexèt'e hà-le. Edàani ndè senàdle ha weghàlagèda ekìyeh hanì-le dè sɔyàwha dè, Kennady Ti ts'ò ti edànahtfa k'etf'ò ha wet'á ts'èt'ɔ adɔ negòle ts'ò k'egeɔ gha wedanàhìtò ha.

La wek'e eghàlagide eyits'ò wedàetɔ ekìyeh, Kennady Ti ɔzhì ts'ò haɔlɔ sɔ ɔzhì ade 19 xo ts'ò, ti gihchì ekìyeh wet'á Kennady Ti weyù nàgeht'f'ì ha eyits'ò N11 ts'ò ti hagezò Kennady Ti. N11 eyits'ò ti eyileh ts'ò ti ɔadɔ ts'ò haɔlɔ agehɔ sɔ, sù hòt'ò ti ɔadɔ ade hà-le. N11 wedè Kennady Ti ts'ò ti nàewì ha dè, ɔda 27 xo ts'ò dagòzò ade ha honɔ.

N11 ts'ò tì Kennady Tì ts'ò haiwì ats'ele ha dè, dehtsòa N11 ts'ò hajì sù net'ò hà-le, hanikò, nechà-lea eyits'ò wet'à sù asì ìadì ade hà-le, wet'à sù hwe idoo dehtsòa ts'ò tì izhì ts'ò hajì sù wexìdì hà-le.

Dù la wek'e eghàlagide eyits'ò wedàetì ekìyeh, edàanì tì k'et'ò Kennady Tì ts'ò izhì ts'ò tia yagòla sù wexìdì ha neh, hanikò, sù hòt'ò hà-le. Edàanì ndè senàdle ha gha n'ht'è gehtsì sù wet'à Kennady Tì yì ts'èt'ì adì negòle sù nezì k'èrò ha h'ot'e eyits'ò idì edàanì tì wegohì jìlè sù, eyì lanì ts'ò anade ha.

Tì izhì ts'ò hajì sù, dù la wedàet'ò t'axòò dè 410 tì ts'ò ade ha, Kennady Tì ts'ò hajì sù net'ò-le h'ot'e eyì 410 ts'ò hajì. Eyit'à 410 ts'ò tì hajì sù, achì weyì nàgeht'ì ha dè, sù weghò nànegidè-le.

Tì Idoo Ts'ò K'et'ò Tì Wexìdì

Dù la gha kò gehtsì eyits'ò la k'e eghàlahgide ekìyeh, tì idoo ts'ò Kennady Tì ts'ò hajìch'aà, wemòò Emòòch'òò hoh'è ha wet'à tì akò ts'ò hajì ha g'wò-le. Dù hanì wet'à edàanì tì Kennady Tì eyits'ò wegà tia eyits'ò dehtsòa yagòla wets'ò tì hait'ì ha ìadì ade ha. Wet'à sù hwe edàanì nàdè ìadì ade ha, tì m'ohdaà idoo ade ha eyits'ò tì m'ohdaà izhì ade ha neèt'à edàanì k'et'ò ìadì ade ha. Idoo tì wheht'ò sù weyì hwe nàdè edàanì Kennady Tì ts'ò hajì-le ajà t'à akò hwe àt'ì dè xok'e endaa-le tahkò, edàanì hwe k'èrò jìlè sù, ajì ha hanì-le dè wegha t'ì hoh'è ha dè hanì ha wet'à hwe adì ts'ò k'èrò hajìle sù hade ha.

Tì Izhì K'et'ò Edàanì Teè Asì Nàdè Ida Whagots'ò Wexìdì ha Nì

Kennady Tì ts'ò N11 ts'ò tì hagez'ò sù N11 tì sù hòt'ò ìadì ade hà-le eyits'ò izhì ts'ò yagòla sù sù hòt'ò ìadì ade hà-le. Akwefò, Kennady Tì hagez'ò dè tì nezì ha, hanikò, tì wet'a ts'ò ag'ìla dè eth'èt'è tì ìò ade ha. Ekìyeh dè, tì wexòdedì k'è ts'ò hageht'ì ha eyits'ò eh'èt'è while ade ts'ò N11 ts'ò haiwì adìle hà-le.

Adì kò yagòla eyits'ò adì eghàlagide k'è ts'ò tì izhì ts'ò hajì sù eyì tì yazèa wexìdì ha. Eyits'ò teè asì dehshe sù yazèa nàtso ade ha. Dù ìadì ade ha sù, sù net'ò ade hà-le, ndè tì ts'ò tì ts'ò at'ì dè j'whà nayì n'le t'à, tì izhì ts'ò n'ì sù ts'ò ade hà-le. Yazèa sats'ò weta goh'ì ha, eyits'ò aluminum, cadmium eyits'ò sats'ò dekwoo hazh'ò tì weta goh'ì ha neèhò edàat'ò wegha ita yazèa wete ts'ò ade ha.

Wedàot'ò t'axòò, tì Kennady Tì ts'ò haiwì eyits'ò izhì ts'ò tia eyits'ò dehtsoa ts'ò haiwì sù weta phosphorus yazèa goh'ì ha. Dì ha, ayì t'à teè asì dehshe ìadì at'ì

deghà wek'ejò-le eyits'q De Beers dıı wegondi deè?ò gık'ezhò ha 2011 k'e dıı hani wegondi deghà nàgehtsı t'axòò dè gık'ezhò ha. Edàani ndè senàdle ha weggha nıht'è gıts'q hót'e, eyıt'à dıı phosphorus tı ta gohı yazèa ızhı adle ha gıwò dè, dıı wegondi wedànàgetò t'axòò eyits'q dıı hani eghàlahòda ha gedı t'à weghò nıht'è gehtsı dè hagele dıle.

ıda Whagots'ò Edàani Teè Ası Yàeshe Wexıdı Ha

Kennady Tı achı tı weyı nàgıht'ı dè, la wexè hoıwo kwe edàani tı k'et'ò ıle sıı, ahjone hatłò ts'ò anade ha honı. Tı ıadı ade ha wek'ets'ezhò eyits'q wet'à la ıq wek'e eghàlagıde ade ha. Eyi tı achı weyı nàgıht'ı dè eyits'q Emoòch'òò sıı hagıwa dè, la wekwe tı edàatłò ıle sıı, yazèa ıdoo ade ha. Xo tı t'e 6% tı hatłò haıwı sıı ıdoo ade ha (akıhò, tani ts'ò eyits'q 1-5 xo ts'ò whetso ha). Kennady Tı nechàlea ajà ts'ı?ò eyits'q ndè ts'q tı Kennady Tı ts'ò haıwı sıı t'à netłò-le ade ha.

Kennady Tı yı tı edànahtso sıı, Kennady Tı ts'q N11 ts'ò haıı sıı eyits'q ızhı ts'ò tı haıı sıı wexòedi ha wet'à ıdı tı weghò edàgedı ıle sıı wek'ahota eyits'q ahsı ası mōhdaà weghò nànets'idè-le gha wexòedi ha, eyıt'à hagojà dè, ekòt'ı senàdle ha.

EDÀANÌ NÀTS'EDÈ-SQÒMBA HOHLÈ T'À GOXÌIDI

IDA WHAGOTS'Ò EDÀANÌ NÀTS'EDÈ DÒNE NÀOWO EYITS'Ò SQÒMBA HOHLÈ GOXÌIDI

La eyits'ò Sqòmba Edets'etsi

Idi hono xo gots'ò, Edzanèk'e ndè ts'ò sqòmba ts'ihchì t'à edets'eda, sqòmباك'è sù wexè. Dihk'òa whàlea gots'ò goxè ìadi agojà, eyits'ò kò yagohi ajà, lamòokwe sezi kò, asì kòta k'ezhe, asì gighò nàedi, eyits'ò kòta dōne gha eghàlagìdedò yagìli sù lamòokwe eyits'ò t'lehdo la gohi ajà gots'ò la lò ajà.

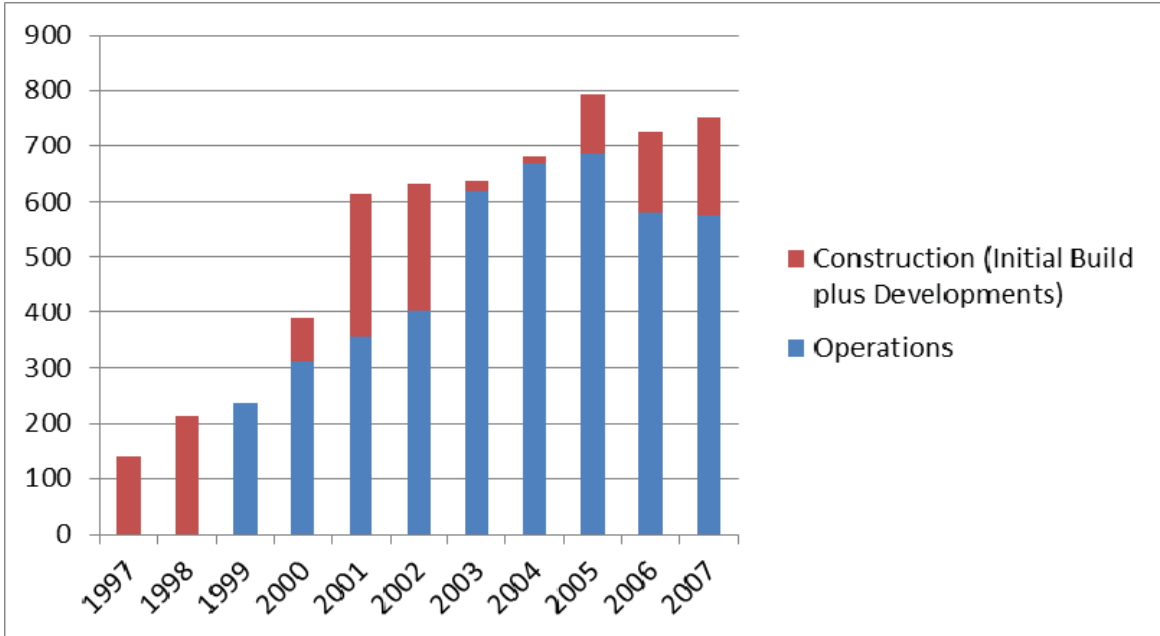
Edzanèk'e 1999 dōne edàatì eghàlaede ìlè sù 14% hot'e ìlè, ìzhì ajà 2005 2007 ts'ò 5% ts'ò ajà. May 2010 Edzanèk'e k'e, 7.3% dōne eghàlagìde-le ajà, hanikò, Canada k'ezhì gha dè ìla ìda ts'ehkw'e lanì dedì t'a 8.3% dōne eghàlagìde-le hot'e.

Kòta yagòla lamòokwe xè eghàlagìde t'ahsì nezì gixè gòro adade. Dōne tanì gehkw'e t'à sqòmba degetsì sù ìdoo adade, dōne lò gò \$30,000 lemì gehtsi ìlè sù dù dù hot'a kò wetat'e \$60,000 gehtsi ajà.

Idi edlàatì xo gots'ò dōzhi eyits'ò ts'eko edàatì eghàlagìde sù ats'ò ìdoo adade. Hazhò t'à, dōzhi eyits'ò ts'eko edàatì eghàlaide gedì t'à weghò nàdawho ìlè sù ìadi ajà, ìzhì ajà, 9% 1989 hò eyits'ò 3% 2009 hò ìlè. 2009 hò, dōzhi 68% eyits'ò ts'eko 65% hatì eghàlagìde t'à gütà ìlè.

Sqòmباك'è hòli gots'ò dōne sqhì yagìli sù gigha la lò gohi ajà. Netì ha nàetà ha dè, Edzanèk'e sqòmباك'è wets'ìro dōne 800 akò eghàlagìde ajà.

1997 2007 Ts'ò Dòne Sòlì Edzanèk'e Sòòmbak'è gha Eghàlagìde

Kò hohlè ekìyeh De Beers dı̀ hagedı̀ dõne 400 ats'ò hatlò la k'e eghàlagìde ha gedı̀, jìlè xo dè kò hohlè ekìyeh dõne hatlò akò eghàlagìde ha gedı̀ eyits'ò nàke xo dè dõne 690 ts'ò ade ha. 11 xo ts'ò la k'e eghàlagìde ha sı̀, dõne 372 zò gı̀wò ade ha. Edzanèk'e ts'ò dõne edàatlò la k'e gehkw'e ha deghà wek'ejò-le, la k'e eghàlaede nı̀ ts'ò ładı ade ha honı̀.

Dı̀ la wets'ı̀rò ı̀da nàonò xo ts'ò la łò ha; eyit'à dõne eghàlagìde-le gı̀gha la gohlı̀ ade ha.

Dõne Edàatlò Eghàlagìde

Dı̀ la wexè hòı̀wı̀ ekìyeh, sòòmbak'è eyileh eghàlagìde-le ade ha hõt'e. Dõne mòhdaà gı̀gha, jìla la gohlı̀ ha eyits'ò 15 xo ts'ò la gı̀ts'ò ade ha.

Dõne eyile nèk'e ts'ò eghàlagìde ade ha sı̀ hot'ò ładı ade hà-le. Hanıkò, sòòmbak'è eyileh wedàetò t'axòò dè dõne mòhdaà ı̀da ts'ò la k'e gehkw'e ha honı̀.

Asi Deti Àt'ì

Edzanèk'e asi hazhò deti, eyit'à dui hanì la wegoo hohlè ha dè gigha asi deti ha honì gedi. Hanikò, dui la wet'à hagode hà-le. Idi honò xo gots'ò, eyits'ò idi sòmbak'è wek'e eghàlagide ekìyeh, asi edàeti jìlè sù Canada k'ezhì lanì deti-le jìlè.

Kòta Dòne Edegha Eghàlagide

Edzanèk'e dòne t'ala sòmbak'è xè eghàalada elì sù, ahsì achì sòmbak'è hòlì dè dòne dui la ts'agedi t'à akò goxè eghàlagide ha gìwò nù hanì-le dè, dòne hatì eghàlagide asi nàghdì gigha k'etìò ha nù. Idi honò xo gots'ò, Edzanèk'e dòne edegha eghàlagide ló ajà xè ayì edàtìò gìwò sù gìghalada hót'e. Dòne edegha eghàlagide gila deèrò netìò agìla dè dòne la k'e gehkw'e gha esanìle gedi eyits'ò sòmbak'è la edàwhit'ì goh'ì sù la fadi hót'e.

Government Sòmba Degetsì

Dui la wets'ìrò, edzanèk'e gha asi ló hagode ha dè eyixè sù sòmba ló hohlè ha dè. Government sù dui la wets'ìrò dòne tax nàghdì t'à sòmba degetsì. Kò hohlè ekìyeh tax nàedi sù Edzanèk'e ts'ò government ts'agehdì \$19.3 jìlè xo gha eyits'ò \$19.6 jìlè xo gha hatìò government ts'agehdì. Ats'ò government sòmba wets'ò àt'ì-le sù \$3.4 lemìzhò hanì-le dè \$1.7 lemìzhò xo tèt'e sòmba hatìò government ts'ò at'ì.

La wek'e eghàlagide ekìyeh t'ahsì sòmba ló edegetsì ha. Dui la weghò nàxòt'è ts'ò 782 lexìzhò hohlè ha hanì-le dè xo tèt'e \$72 lemìzhò gehtsì ha, dòne edegha eghàlagide tax nàghdì ts'ò sòmba hatìò gits'àreèdì ha. Eyits'ò asi t'à gits'adi gha eyits'ò tax k'e sòmba nàghdì ts'ò eyì sòmba sù \$4.8 lemìzhò ade ha, Edzanèk'e ts'ò government dòne ts'ò sòmba hatìò yehtsì ha.

ŁÈOT'Ì EYITS'Ò KÒTA HAZHÒ ELEXÈ NÀGEDÈ

Ndè esawòdech'aà gedi t'à dọ xè łegehdi hò, dọne asiì weghò nànegìdè, dı la wets'ı̀ò lèot'ı̀ eyits'ò dọne kòta nàdè wexı̀ıdı ha gedi. Edàani elexè eghàlats'ı̀de awèts'edi, asiì hazhò wek'èts'ezhò t'à ełets'ats'edi, eyits'ò ehkw'ı̀ ełexe eghàlats'ı̀de ha eyits'ò kòta xè nezı elexè eghàlats'ı̀de ha.

Edàani dọne la ts'ò eht'à nàgıde ha, lèot'ı̀ eyits'ò kòta dọne nàdè gıgha nezı-le gedi. Nàke dzàtah ts'ò dọne la k'e gehkw'e ha eyits'ò nàke dzàtah ts'ò dekò gehkw'e ha. İdı 1998 gots'ò hanı sòòmak'è la ts'ò dọne eht'ànàegıle họt'e. Government dọne dagogehkè hò, dọne dı hagedı, nàke dzàtah ts'ò eht'ànàgıde gıgha esanıle ajà, wet'à sòòmba edegetsı xè nàke dzàtah nıdè nàgezè ha dıle, hıwe k'alagede, ıdı hanı eghàlagıde-le ıle. La wedè nıdè hanı gıxè gozò hà-le ıle tahkò. Eyits'ò dọne akò eghàlagıde sıı hanı gedi.

Asiì hazhò wexèts'ıhdzà dè, eyits'ò kòta edàani elexè nàdè ha nezı adade. Dọne sòòmba edegetsı adade, edàani sòòmba hohlè ıdoò adade, dọne łets'ò ade-le hanı-le dè ızhı adade, dọne sòòmباك'è gha eghàlagıde dechıtah aget'ı adade, dọne sòòmباك'è gha eghàlagıde-le sıı lanı-le, eyits'ò dọne nàowo k'e eghàlagıde adade eyits'ò deyati k'e sıı eghàlagıde ha nıht'èkò gohlı ts'ò aget'ı adade. Dı la wet'à edàani sòòmباك'è wek'e eghàlagıde eyı wexèt'eh lanı gots'ò eghàlagıde ha.

Kòta dı la weghò wedànàts'eta wegondi ghà, edàani dọne kòta elexè nàdè deèzò nezı gıxè gòzò adade. Hazhò t'à, edàani lèot'ı̀ eyits'ò dọne kòta elexè nàgedè sıı sıı hòt'ò dı gıxè ładı agode hà-le gedi eyits'ò kòta edàani dọne elexè nàdè sıı hòt'ò ładı ade hà-le gedi.

EDÀANÌ DỌNE KÒTA NÀDÈ EYITS'Ò KÒTA YAGÒLA ŁADı

Kòta yagòla edàani dọne gıxè ładı gozò - kòta dọne dı hanı asiì gıhtà, amı seè "asiì wets'ò eyits'ò asiì wet'sò-le" - Canada k'ezhı hazhò ts'ò dọne gıghò nànegìdè. Edzanèk'e t'a kòta yagòla sıı dı sòòmباك'è hòlı gots'ò hazhò ełexèt'e gıt'ahòeza. Hanıkò, edàanıghò kòta yagòla mọhdaà akò goxè degħa eghàlagıde goxè aget'ı-le eyits'ò edàanıghò dọne mọhdaà akò eghàlagıde-le wek'egzhò ha gıwò. Dọne nıht'èkò ghò nọt'e-le dọ t'ahsı akò la gıts'ò-le.

Sòòmباك'è wets'ı̀ò edàani dọne kòta elexè nàdè mọhdaà la gıgt'a-le ıle sıı, la gıts'ò adade. Edàanıghò dọne la gıgt'a ha dı sıı, dọne nıht'èkò 12 weghò nàgıt'e-le ts'ı̀ò hòt'e. Dı gha dọne Edzanèk'e nàdè nıht'èkò ghò nàgıt'e-le eyits'ò dọne degħa la gha

hoghàgeto-le hò la nezı gıitò adade. Kòta nechàlea eyits'ò whacho gıkòta yagòla sıı la gha nàdagehdè-le hò gıgha la gohı ajà. Gıxè edàgòt'e eyits'ò kòta xè whagots'ò hanı họt'e, ıneè edàanı eıexè nagıdè eyits'ò la edàatıo gohı ıle sıı wet'à họt'e.

WEXÒEDI EYITS'Q EDÀANI WEGHOTS'ÈDA

Wet'à ndè k'e eghàlats'eda ha n̄ht'è hazhò gòzha dè eyits'q kò yagoh̄e ha wexè hojwo t'axqò dè asì wek'agehta eyits'q edàani la wexogh̄di gha wexè hoiwì ha.

Nàowo ghà la wek'ehòeta, edàani la hoh̄lè ha eyits'q ndè edàani weghàlada ha eyits'q edàani ndè senàdle ha hazhò nàowo ghà wexòedi ghà wek'e eghàlagide ha. La wetat'e hoh̄lè ekiyeh, wek'ehòeta ha ahsì edàani kò hoh̄lè haj̄le sù weghà aḡla n̄i gha wek'ahòeta ha, eyits'q ahsì asì wek'ahòeta n̄ht'è ghà asì hazhò edàani hoh̄lè haj̄le sù nàowo ghà aḡla n̄i gha wek'ahòeta. Dì weghò nàxòt'è ts'ò dì nàowo ghà eghàlagide ha.

Wek'ahòeta ha ats'q dì hanì hazhò wek'ahòeta ha, la wemqò tì gihchì ha eyits'q la wemqò edàani eghàlagide ha gedì j̄lè sù, ahsì nàowo ghà eghàlagide n̄i gha wek'ahòeta ha.

Ndè wexòedi gha nàowo goh̄l̄ sù, asì ghàgeda sù hq̄'e, adì dq̄ne eghàlagide eyits'q edàani asì hazhò teè nàdè wexòedi ha t'ahsì nez̄l̄ gixòedi ha. Dq̄ne dì hanì la k'e eghàlagide eyits'q amì see dì hanì la ts'ò han̄ra xè gogede xè wexogh̄di ha. Dì la wexòedi dè, asì hazhò teè nàdè wek'agehta dè, edàani tì k'et'ò eyits'q teè tot'à ts'ò eht'è edàani sù wek'agehta ha, eyits'q h̄we wendì eyits'q h̄wetsòa teè nàdè, kòta yagòla, h̄we eyits'q adì h̄we nàdè sù hazhò wek'ahòeta ha.

Dì la edawhats'ò whezq sù edàani asì wek'ahòeta sù, gila yazèa fad̄i ade ha. Edàani asì wexòedi t'ahsì fad̄i ade ha, tì wek'ahòeta, adì k'et'ò, adì ts'ò haj̄l̄, dì la weghò nàxòt'è n̄dè, dì asì wek'ahòeta hazhò yazèa j̄zhì ade ha,

Dì hanì wegondi eyits'q asì wexòedi wegondi nàgehtsì sù wet'à xo tat'e weghò gondì hoh̄lè ha, eyi n̄ht'è Mackenzie Valley eyits'q Tì gha k'àodeè gighada ha eyits'q t'axqò dè amì dì n̄ht'è ts'ò agele ha sù hagele ha.